

M. Irod. O.

1494.

28
10

12 v. p.

RÉGI KÉPEK.

JELLEMVONÁSOK

NEVEZETESEBB FÉRFIAINK ÉLETÉBŐL

42.

OSSZEGYÜJTÉ

VAS GEREBEN.

II. KÖTET

PESTEN, 1856.

GEIBEL ARMIN BIZOMÁNYA.

THE G. L. A. & F. P.

OF THE

THE G. L. A. & F. P.

THE G. L. A. & F. P.

995084 46

R É G I K É P E K.

JELLEMVONÁSOK

NEVEZETESEBB FÉRFIAINK ÉLETÉBŐL,

ÖSSZEGYÜJTÉ

V A S G E R E B E N.

II. KÖTET.

PESTEN, 1856.

NYOMATOTT GYURIÁN JÓZSEFNÉL.

REGI KÉPÉ

1812/1813

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

1812/1813

Gróf Károlyi Antal.

Legalább is hatvankét éve, hogy meghalt, s emlékeztét nem birta elvásítani az idő. Még számos ember van, ki jó izüen beszélget Károlyi Antalról, kinek egykor nagy erkölce volt, hogy minden lépten-nyomon kimondá és be is bizonyítá, hogy nem akar egyéb lenni, mint magyar. Meg is maradt e hitben halálos holtig.

Hol van az az idő, hisz én is olyanoktól hallottam kik maguk is ugy hallották azon időket, mikor gróf Károlyi Antalnak elég oka volt megmondani, miért nem akar egyéb lenni, mint magyar; azért ne feszegecsük a dolgot, hanem vegyük le a süveget, mikor e derék embernek emlékeztét halljuk, ki még azt is megérdemlené, hogy poharat emeljen rá az ember, s a megholtról is azt mondja: az Isten éltesse!

Nojsz, szerintem úgy is csak az hal meg, kit senki sem emleget, — ki úgy elköltözött, hogy nyoma nem maradt, ha már csak egy gyalogut lett volna is, melyen jámbor utasok kurtább uton érhetnének el a szomszéd-faluig.

Én mindig szerettem nemzetünkben azon patriarchális elemet, hogy bizonyos körben volt egy, kinek a többi oly szívesen engedelmeskedett, annélkül, hogy amaz a parancsolásra rávágott volna. Soha sem feledem el Széchényinek azon mondását, hogy a katonáskodásnál megtanul az ember parancsolni és engedelmeskedni, annélkül, hogy az egyik zsarnok, a másik rabszolga volna. Ehhez hasonló csak apáink körül tanýázott, hol a szeretet parancsolt, és a szeretet engedelmeskedett.

A grófot senki ne képzelje valami selyempuha embernek; mert nyelvünkben a régi jó zamattal még a keményebb szó is megvolt, s az ön és kegyed helyett leggyakrabban a kend szó tette a szolgálatot, s e czimezés az urak közt is elcsuszott, s a mi ezzel együtt jött ki, bizony sokat hasonlított a „kend“-hez.

Septemvir volt Antal gróf, s nyakas magyarságaért neki is kellett olykor valami keményebbet hallani. Ezek és más dolgok után nagyon is arra határozták, hogy tisztei vagy szolgálói közé a nem magyar semmiképp sem fért be.

Levéltárnokra volt szükség, s az öreg néhány hét óta úgy szemén válogatta a sok mindenféle képet, míg a hétszemélyes táblára bejáró jurátusok közül csak-ugyan megtetszett neki egy.

„Hogy hívják kendet?” Kérdi a fiatal embert.

„Thalabérnak, kegyelmes uram.”

„Nekem tetszik kend?”

„Annak igen nagyon örülök.” Mondja Thalabér mephajtva magát.

„Tud-e kend barátiírást?” (Értsd a régi írásokat.)

„Tudok, kegyelmes uram, akar megpróbáljuk.”

„Diákul is tud kend persze?”

„Tizenkét esztendeig csak megtanulhattam.”

„Hát más nyelvet tud-e kend?”

„Biz én nem tudok többet, engedelemmel legyen mondva.”

„Nohát ha nem tud kend, és megfogadja, ha egyebet nem is tanul meg, fölfogadom kendet, — menjen kend sekretáriusomhoz.”

Midőn a fiatal ember a sekretáriushoz ment, azt mondja neki, mintegy bevezetésképen, a gróffali beszélgetésnek toldalékaul:

„Öcsém, ez a gróf nem szokott ám tréfálni; azért ha tréfából szalasztanál is ki valamely idegen szót, bizonyos lehetsz ám, hogy a kenyered is kiesett vele a szádból!”

Thalabér levéltárnok lőn, s mint igen böcsületes ember illető körében ma is nevezetes.

Meglehet, hogy ez némileg tulság; de mindezt saját szempontjából és igaz szemmél kell nézni; mert uram, úgy járhat az ember, mint az egyszeri, ki nagyító üvegen át nézvé, négy nagy gombóczt vett ki, legalább azt gondolta; hanem mikor megette: nagyon keveselte.

Nojsz, nem kétlem, okos emberek olvassák e könyvet, s nem kell nekik mindent megrágni, azért mondjunk az öreg urról mást is.

Roppant birtokaiban ügyvédek nélkül nem lehetett, s ezek néha tulbuzgóságból azt is megtették, a mire szükség épen nem volt.

Egykor, mint hires jurista, maga is beletekintett pörös dolgaiba, s egyik ügyvédével tételről tételre vizsgálta a pöröket, és röviden értesítetvé magát, véleményét közlé az ügyvéddel.

Egyik pört már másodszor beszélteté el magának; minthogy valami nem tetszett neki.

„Hallja kend, — szól az ügyvédnek, — hogy áll a dolog, a hogy kend most nekem elbeszélte?”

„Biz az ugy van, kegyelmes uram.”

„Meg is ütheti kendet a guta, — hisz így kend nekem azt bizonyítja be, hogy nincsen igazam.“

„Természetes, hogy nincsen igaza kegyelmes uramnak; de én azért ezt a pört harmincz esztendeig is elhuzom.“

De hallja kend, az én böcsületes nevem gróf Károlyi Antal, s azt akarom, hogy harmincz esztendő múlva is, mikor már nem élek, azt mondja rólam mindenki: gróf Károlyi Antal böcsületes ember volt, — azért ezt a pört tűzbe veti kend, s az ellenféltől bocsánatot kér kend a maga nevében.“

Erre a dologra reménylem mindenki azt mondja, hogy nagyon is rendén van; ámbár tessék elhinni, ma is van elég pör, melyben egyik pörös fél jól tudja, hogy nincsen igaza; hanem hiában, kinek itt, kinek ott van egy kis jó reménysége, s erre a rovásra beáll gazembernek a hasznáért. Na, de nem is az ilyen embereket szokták ám hetven esztendő múlva is megemlegetni.

Tisztjeivel emberségesen bánt, rendes jelszava volt:

„Magának is legyen a tiszt jó gazda; de nekem is.“

Egykor az erdődi tiszttartóhoz beszállván, ebéden

is ott maradt, s megette az ebédet a közönséges czin- és fazekasedényből.

Ebéd után odább akarván utazni, a tisztartó lo-
vait vette igénybe; hanem a jámborokon alig akadt
meg a szerszám.

„Hát nincsen kendnek külömb lova?

„Jó volna, ha volna.“ Nevet a tisztartó.

„De majd hátbaütöm kendet, — mondja a gróf,
— csak nevéssen kend, — azért azt mondom, mire
visszajövök, legyen kendnek böcsületes lova, mázos
edénye, czin helyett pedig ezüstkanala; különben el-
kergetem kendet; hisz ha gróf Károlynak tisztartója
is czinkanállal eszik, akkor már a hajdunak plékanál
sem kerül: hanem marokkal nyul a tálba.“

Mire visszajött a gróf, volt csinos teríték, ezüst-
kanál, jó négy ló a hintó rudjához.

„Itt van egy kis toldalék kendnek!“ Mondja ebéd
után a kocsira ülven, s egy jókora bankjegycsomót
nyomva a tisztartó markába; ha már kend megmutatta
hogy kend Károlyi grófnak tisztartója, én meg hát
megmutatom, hogy Károlyi gróf vagyok.“

A tisztartó ekkor látta, hogy ura nem akar tisz-
tein fótos ruhát; mert az a fót neki is szégyen volna.

Jószágán gyakran megfordult, s habár a papirost nem fogyasztották is akkor úgy, mint most; de mégis elég bőven kapta a folyamódásokat, még pedig nem csak maga jobbágyaitól; hanem még a szomszédétól is.

Egyik szomszédközség két előljárót küldött azon kéréssel, hogy a jég miatt termésük elpusztulván, kénytelenek a télre és vetnivalót pénzért venni, az pedig nagyon hiányzik; s minthogy a kegyelmes urhoz több bizalmuk volt, ide fordultak, ha kérésüket a gróf meg nem vetné.

„Hát saját földesurukhoz miért nem folyamodnak?”

„Sohasem láttuk szeme világát sem, kegyelmes uram, — mondja az egyik, — aztán azt mondják, hogy nem is érti a magyar szót; azért hát nem is fáradtak utána; hanem egyenest a gróf urhoz jöttünk, s azt gondoltuk, jobbágyai ugyan nem vagyunk; de hisz mi is magyar emberek vagyunk, meg a kegyelmes ur is. . .

„Elég! . . . mondja a gróf kezét nyujtva a két küldöttnek, a mi kell, minden lesz, csak menjenek a tisztartóhoz.”

Midőn minden megvolt, bejött a két követ a grófhöz, hogy egy két rend írást adjanak, hogy ekkor meg ekkor.

„Itt az írás, . . . mondja a gróf fölemelvén tenyerét, s a szólónak markába ütven, mintha alku kötné, — a mi eleinknek, édes jó barátim, ilyen írásuk volt,

aztán az ilyen téntának porzó sem kell, s a papirosa sem ázik el.

Igen természetes, hogy a böcsületes szomszédok tudták, mi az emberség; s annak idejében hazateremtettek mindent; de a tisztartó mindennek csak felét fogadta el.

„Hát a többi, uram? Kérdi a multkori küldött.

„Azt izente a gróf, hogy kölesön a zsidó is ád; legalább tudják meg kendtek: hogy a mit kaptak, emberségből kapták.

Volt a grófnak udvarában egy kedves embere, pater Farkas, ferenczrendi szerzetes, egykor tábori pap, ki ezen hivatal után a grófnak kedves embere lön.

A grófnak rendes és első foglalatossága volt reggel misét hallgatni, mise után pedig pater Farkasnak mindig markába nyomta a mise árát, — minek kétféle dija volt, tudniillik a kis misének, mit a gróf susogó misének nevezett, kisebb dija; a nagy misének pedig, azaz, mint a gróf mondá: rikkantósnak, nagyobb dija volt.

„Deo gratias!“ szokta mondani pater Farkas, mikor a rendes dijt a kápolna ajtajánál megkapta.

Egykor a gróf szórakozottságból a rikkantósért járó dijt helyett a susogóért járó adta, s a barát na-

gyon csöndesen mondta a Deo gratiast, s a gróf nem hallotta.

Mikor kívül voltak a kápolnán, a gróf rendesen kötekedni szokván pater Farkassal:

„Hallja kend, páter; — mondja nevetve a gróf, — hol maradt ma a Deo gratias?”

„Hisz én mondtam, — uram.” Mentegeté magát a pater.

„Pedig én nem hallottam.”

„Meghiszem, mondja a barát, — mert a rikkantásban úgy elfáradtam, hogy mikor kegyelmes uram a susogóért járót adta kezembe a rikkantós helyett; a Deo gratiast már csak szuszogva tudtam kimondani.

Nagyott nevetett a gróf, s a rikkantós árát kétszerezve adta meg.

Mai napon távol vagyunk ilyen bizalmasságtól, s egy jó kedvű barátnak igen gorombán számítanak be e jó kedélyüiséget.

Antal gróf az excellentiás czimet éppen neve napja előtt való napon kapta, s másnap pater Farkas a nagy mise alkalmával a grófért imádkozván, az imádságot természetesen hangosan mondá: —

„Domine adjuva famulum tuum excellentissimum dominum comitem Antonium Károlyi.”

(Uram segítsd meg a te szolgádat, gróf Károlyi Antal ő excellentiáját.)

A gróf mise után pater Faskasba kapaszkodva mondja:

„Nojsz hallja kend, megtitulált kend engem ma Isten ő fölsége előtt; bizony azt gondolta kend, hogy én nem olyan szolgája vagyok az Istennek, mint akarmelyik kis béres.”

„Hallja, excellentiád, — mondja nevetve a barát, azt mondja a paraszt, hogy az ur a más világon a pokolban is ur; mert az urak ülnek ott is a katlanban, s a paraszt rakja alájuk a tüzet.”

A gróf megelégedett pater Farkasnak hevenyészett mentségével; hanem azért pater Farkas máskor még sem excellentiázta meg imádságában a gróft.

Minthogy a gróf igen szórakozott ember volt, nagyon gyakran megtörtént vele, hogy legkedvesebb eledeléből, a káposztából sem evett. Ha aztán a pecsenyénél eszébe jutott a kétkedés, huszáriját megkérde:

„Jancsi, ettem-e én a káposztából?”

„Nem evett, kegyelmes uram.”

„Hozd ide még egyszer, hadd eszem abból is.”

Á taljánosan tudva volt ezen szokása, s ha valaho

vendég volt, a házi asszonyok rendszerint nagy figyelmet fordítanak a káposztára, s hogy a grófnak kedvére tegyenek, ráfogták másodszor is a káposztára; mert elhitették vele, hogy nem evett.

De valamint mindennek van ellensége, úgy van a káposztának is, mely pedig a paréj (Spinat) mit a gróf egy uradalomért meg nem izlelt volna.

Egykor valahol ilyennel is szolgáltak a vendégeknek; hanem a gróf szépen eltolta magától.

Valaki meg akarván tréfálni a grófot, az inast a grófhhoz küldi; mert mint mondja, a gróf elfeledt belőle enni.

„Az igaz, — mondja Károlyi, — hogy én szórakozott ember vagyok, s néha abból sem eszem, mit szeretek; annyira azonban még nem voltam szórakozott, hogy azt rám erőszakolhassa valaki, a mit nem szeretek!”

Ez véletlenül olyan helyütt volt mondva, hol aztán ebből a mondásból azt is megértették, a mit a gróf nem mondott.

Nagy Károlyba menvén, az utolsó állomáson megétetett, s minthogy az előfogatokat nem igen válogatta, közönségesen pedig egyszerű fekete ruhában járt, nem igen gyanította valaki, hogy kicsoda.

Bement a vendéglős szobájába, hol egy fiatal em-

ber már elhelyezkedett az asztalnál, s a kocsmárosnak nem győzött eleget parancsolni.

Károlyi könnyen megfért akarhol is, azért minden zaj nélkül lehuzódott az asztal mellé, s mulatta magát a fiatal emberen, ki a szegény kocsmárost mind olyanért zaklatta, a mije nem volt.

„Vadhus nincsen?”

„Bizony azzal nem szolgálhatok.” Szabodik a kocsmáros.

„Nohát hozzon egy pár narancsot.” Parancsolja újra.

„Czitrommal szolgálhatok, ha parancsolja az uraság; de már narancsom nincs, — és hozzá teszi, — nem is volt.”

„Átkozott hely ez! . . . pattan föl az urfi, — ugyan micsoda uraságé ez a fészek?”

„Biz ez gróf Károlyi Antalé, szolgálatjára!” Felel a kérdett.

„Mondja meg neki, kocsmáros, — hogy döntesse el ezt a hitvány fészket; ha különbet nem tud állítani.”

A kocsmáros nyelte a szót; hanem hogy egészen szégyennel ne menjen ki, a másik vendéghez fordul:

„Nem méltóztatik valamit parancsolni?”

„Ugy sem tud semmit adni, — közbeszól a fiatal ember, ki előbb mindent olyant kért, a mit józan eszü ember vidéken nem keres.

„Egy szelct rostélyost tud adni gazduram?”
Kérdi a gróf.

„Igen szép darabbal szolgálhatok.”

„Nohát hozzon azt.”

A kocsmáros kiment, s rövid idő alatt egy szép szelet rostélyost tett a gróf teritékére.

Aztán meg tudja enni az ur az ilyen t? (Ő persze azt is megmondta, hogy milyent.)

„Még pedig jó izün!” Mondja Károlyi szeleteléshez fogván.

„Na, ha az ember nem szokott jobbhoz, — úgy meghiszem.” Gunyolódik az urfi; hanem a gróf azért nem vágta fejéhez a tányérát; mert a rostélyosért csakugyan kár lett volna.

„Jól élhet otthon az urfi, ha még a rostélyos sem tetszik.”

„Biz én uram a javából eszem.

„Kihez legyen szerencsém?” Mondja a gróf.

„Én M . . . . . y vagyok, hallja az ur, van háromezer hold földem, és ehetem azt, a mi szemem számnak tetszik, — mondja egy szuszszal az urfi, — hát aztán nem mondaná meg az ur is, hogy kicsoda?”

„Mért nem, — mondja a gróf a jó izü falatozást félbe sem szakítva, — én gróf Károlyi Antal vagyok, van jóval több földem százezer holdnál, s én is azt

eszem, a mi nekem tetszik. — s íme most nekem a rostélyos tetszik.

Több nincs hozzá; hanem a fiatal ember sem bánta volna; ha ő is elvégződött volna

---

Septemvir korában volt neki egy collegája, ki lelkiismeretével alig ha volt egészen tisztában; mert a haláltól nagyon félt.

Károlyival gyakran beszélgetvén, azt a tárgyat akarmi módon is előhozta; mert a jámbor nagyon szeretett volna bizonyos lenni, ha csakugyan van-e mennyország és pokol?

„Mit gondol, barátom, — kérdi a collega Károlyit, hiheti-e az ember mindezt?”

„Én legalább hiszem.” — Mondja Károlyi.

A mennyországot is poklot is?

„Mind a kettőt hiszem.”

„És nem fél, amice, a pokoltól?”

„Egy szikrát sem, amice, — felel Károlyi, mert biz úgy éltem, hogy Istenem előtt bátran jelenek meg, s hiszem, hogy valahol csak kapok egy kis türhető helyet, ezt abból gondolom; mert nem félek. Hanem bizonyossá teszem, amice, hogy a ki már ezen a világon is fél; annak a pokol már itt is elkezdődött.

Vendégei voltak a grófnak külföldről, még pedig olyanok, kik az országot, különösen az alföldet nagyon szerették volna megismerni.

Ezek a jó urak is hallottak medvékről, farkasokról, utonállókról, főleg pedig vad emberekről, minők kitönőleg a magyarországi jobbágyok volnának; mint-hogy a földesurak minden zsirjukat kiszopnák, s alig marad a nyomorultaknak egyebük, mint hosszú körmük.

Sokat vitázott velük a gróf, de mégis nem igen sikerült nekik igaz hitre téríteni őket; mert azt még mindig erősen állíták, hogy ha máshol nem is; de az alföldön tökéletesen olyan nyomorultak laknak, mint ők hallották.

„Elviszlek benneteket H. M. Vásárhelyre!” Mondja a gróf, s vagy négy kocsi megtelett velük. Így mentek le az alföldre, hol ezek minden kutágast Angyal Bandinak néztek.

Jobbágyok lovait fogták be az utolsó állomásra, s mint a tátosok, vitték a vendégeket, kik nem győzték dicsérni a magyar lovakat, s előre is kérték a grófot, hogy a ménest mutassa meg.

A ménes épen nem messze az uttól legelt, leszálltak, s az idegenek a megbámulás után kérdik:

„Mennyibe kerül a grófnak ez a nagy ménes?”

„Hát azt gondoljátok, hogy ez a ménes enyim?”

„Kié is volna másé a vásárhelyi határban?”

„Saját jobbágyaime.” Erösiti Károlyi nagy kinnal elhítetve velük - hogy csakugyan azoké.

„Áhá, — érté az egyik, — itt a jobbágyok lókereskedésből élnek!” Mondja, épen midőn Vásárhelyre értek.

A vendéglátás illő volt a gazdához, azért nincs más mondanivalónk; hanem az atyafiak még mindig a jobbágyokat, alias: vadembereket akarták látni.

„Itt hiában kerestek vadembert, — mondja a gróf, nekem Vásárhelyt olyan jobbágyaime vannak, kik közül husz-harmincz van, a ki ebben az órában lesízet harmincz-negyvenezer pengőt.”

„De azt szeretnének látni.”

„A birót hivassátok ide.” Parancsolja a gróf huszárnak, s a biró negyedóra múlva megjelent.

A ki éhenhalót látott, bizonyosan nem talál hozzá hasonlót az érdeemes vásárhelyiek közt; de legkevésbbé fog hozzá hasonlítani a vásárhelyi biró.

„Nekem pénzre van szükségem; de rögtön.” Kezdi a gróf a biróvali beszélgetést.

„Mennyit tetszik parancsolni, kegyelmes uram?”

„Vagy negyvenezer forintot; hanem egy óra alatt.”

Meglesz, — kegyelmes uram, — aranyban tetszik, tallérban vagy ezüst huszasokban?”

„No, válaszszatok! . . . szól vendégeihez, — mit parancsoltok?”

„Magunk sem tudjuk.“ Válaszolának.

„Mindjárt itt leszek én mind a hárommal.“

Mondja a bíró a grófnak, ki csak egyedül értette a bírót.

Nem telett el egy óra, s hozták a pénzes zacskókat, ki az aranyat, ki a tallért, ki a huszast.

A vendégek elbámultak a roppant pénztömegén, a gróf pedig hozzájuk fordul:

„Nos, — uraim, melyik halmaz tetszik?“

A bíró aztán megértvén a gróftól, hogy itt csak kísérletről volt szó, — visszavitette a pénzt, a vendégek pedig kezét szoritának a gróf földesurral, ki aztán befejezé a beszédet.

„Látjátok, mi is tudjuk, hogy a mely ló abrakot nem kap, fele uton eláll, — s huzhatja aztán a gazda a kocsit. Gazdagok vagyunk; mert jobbágyaink is azok.“

Báró Sina György.

Ritka szorgalmu ember, s épen ezért roppant vagyont szerzett össze; de mindez nem akadályozá, hogy uradalmait csak úgy ösmerje, mint dolgozószozájában íróasztalát.

Munkagyőző ember lévén, a magyarországi földesuraknak temérdek rossz szokását is ki tudta kerülni, főleg pedig azon volt, hogy szükségtelen nyugalmaszokások által a jószágokat ne terhelje, mint különben ez a gyalázatos szokás megvan, mint annak példájaul földhözhatnánk egy nagy urnak lelkiismeretlen jószágigazgatóját, ki pénzért árulván az állomásokat, akárhány tisztet nyugalmaszott, ki még alig volt negyven éves. A báró, mondom, ezt a hibát ki akarván kerülni, tiszteit személyesen ösmerte, s így nagyon könnyen megbirálhatta, hogy ki mennyit bír, — így a tisztideje

korán nem volt kénytelen a rendes foglalkozástól megválni; tehát maga is könnyebben élt, s az uradalomnak sem volt alkalmatlan terhe.

Egyszer azonban egyik öreg tiszttartó maga folyamodott nyugdíjazásaért:

„Beteg, tiszttartó ur?”

„Hála legyen a jó Istennek, — mondja a tiszttartó, — semmi bajom.”

„Hány éves tiszttartó ur?”

„Hatvannyolcz vagyok épen e hóban.”

„Én pedig hatvankilencz vagyok, — felel a báró, s én még nem akarok nyugodni.”

„De nem igen mehetek ám már gyalog.”

„Járjon kocsin, tiszttartó ur, lássa én is kocsin járok; — hanem azért parancsolni tudok. Nekem tehát egyéb nem kell, minthogy a tiszttartó ur parancsolni tudjon. Jó egészséget.”

Ezért szolgáltak oly szívesen a bárónál; mert tudták, hogy alkalmatlan kegyenczek és tányérnyalók miatt nem fogják a tisztet ötven éves korában néhány hitvány garassal nyugalmazni; hanem engednek kenyeret keresni, meddig csak lehet.

Hogy az öreg ur igen takarékos volt, hogy borra-
valót igen mérsékelten adott.

„De méltóságos uram, — szólítja meg a bérkocsis, — az ifju báró ur min dig tíz forintot ad borra-
valót,

„Szja, az ifju báró ur könnyen beszél, — mondja az öreg ur, — annak gazdag apja van; de én nekem senki sem keres.”

Gödöllőt hosszú alkudozás után megvette a Grassalkovichörökösöktől, s maga is lejött Bécsből, hogy a birtokokat átvegye.

Megtörtént a bevezetés, Sina végig nézte a termeket, melyeken temérdek aranyozás látszék, s valaki a kíséretből nem győzte dicsérni a sok mindenfélét.

Sina hallgatta a bámulót, ki tovább is folytatá hol csudálkozását, hol észrevételeit; de mindig oly hangosan, hogy a báró is hallá:

„Bizony nagy gavallér volt az a Grassalkovich!” Szól a beszélgető.

„Miből gyanítja ön?” Kérdi a báró.

„A sok aranyból, a mi itt van.”

„Hol?” Kérdi újra a báró körülnézve.

„A falakon, báró ur.”

„Épen azért bukott meg a herczeg, — vélí a báró, — mert azt az aranyat, mit zsebre kellett volna tennie, a falra pazalta.”

A báró gyakran és örömmel közlekedett az emberekkel, ebben a tekintetben tultett akarkin, s nagyon örült, ha az emberek gondolkodásmódjával megösmerkedett.

„Én nem kívánnék annyi gazdagságot.” — Mondja valaki a bárónak beszélgetés közben.

„Tökéletesen meghiszem, — felel a báró, — az én vagyonomnak századrésze untig elegendő volna arra, hogy én magam is igen böcsületesen megéljek.”

„Tehát miért halmozza ön össze a temérdek vagyont?” Kérdi ismét a másik.

„Én azt bizonyosan nem szándékosan teszem; — hanem 1-ör munkavágyból, — minthogy kicsiny dolgok nékem most már szenvedhetlen unalmat csinálnának, mi az embert legelőször megöli; de 2-or az én jelszavam: *servare intaminatum*; s ez higye meg ön, nehezebb mesterség, mint tán ön gondolná. Lássan ön, év végével könyveimből nem azt keresem, hogy vagyonom szaporodott-e? hisz az élet aggodalmaitóli megszabadulásra elég vagyonom van; hanem tudni akarom, hogy egész évi fáradalmam után előbbi vagyonom nem fogyott-e? mely esetben én épen úgy megszorodnám, mint bár mely szegény ember; mert roszul vagy szerencsétlenül gazdálkodtam, — és higye meg ön, a szerencsétlenségnek kezdete akarkit is megdöbent és gondolkodóvá tesz. Ezért megfeszített szorgal-

mamnak legfőbb czélja a vagyonnak megtartása. — És igen természetes, ha e fáradság közt vagyonom szaporodik, előáll jövőre a régi elv, — megtartani a régi vagyont: *Servare intantum*.

Ezen józan gondolkodás volt tehát egyszerü titka e rendkívüli szorgalmu embernek, ki elveiből ime nem csinált titkot, s mit nagyainknak követni valóban érdekük volna.

Midőn ez előtt körülbelől tíz évvel egy igen szép uradalmat vett meg, még pedig igen olcsó áron, mit annak köszönhetett, hogy az eladó uraságnak jószágkormányzója, egy lelkiismeretben koldus gaz azon reményben csusztatott el, hogy gazdag ajándékot kap, a báró e nyomorult embernek alávalóságán nagyon meghotránkozott, és környezői közül egynek ilyenféleképen nyilatkozott.

„En ez uradalmat szeretetből vettem meg; mert érdekeimnek nagyon megfelel, — az árt nem én határoztam meg; hanem az eladófél, — s én mondhatom borzasztó olcsón szereztem meg, — a botránkozásig olcsó áron, — úgy, hogy már magam akartam figyelmeztetni az eladót e meggondolatlanságra. Azonban hallám, hogy az illető ur évek óta elzárja magát az emberekkel közlekedéstől, s e gazemberre vakon szórja

bizalmát. Ilyenek a magyar földesurak, nem ösmerik a kincset, mit jószágaikban birnak, — és kényelemből minden alattvalótól elzárkóznak, — tartanak egy ily lelkiismeretlent, ki a szünteleni csuszás-mászás árát mellékuton akarja kivásárolni.’

Fájdalom, hogy ez így van; mert uraink nem méltatják figyelemre saját országukat, — emberösmeretük még kevesebb van, s egykét haszontalan tányérnyaló zsákmányolja ki bizalmukat.

Egykor valaki hozzám ment jó tanácsot kérni; mert financiaális dolgai megglehetős rossz állapothan voltak.

„Van önnek ideje háromszor huszonnégyszáz óráig várni? Kérde a tanácsért epedőt, kinek igen nagy baja volt, hogy nagy költséggel élt, s így okvetetlenül fögyynia lletett a vagyonnak.

„Akar egy hétig is elvárak!“ Mondja a másik távozni akarván, azon gondolatban, hogy a báró csak három nap múlva érkezik a tanácsadásra.

„Csak maradjon ön, — mondja a báró helyet jölölvén a tisztelt urnak, majd rákerül a sor önre is; hanem előbb dolgomat kell végezniem.’

Az ur leült, áhitatosan várván az öreg urat, utóbb ujságolvasáshoz fogott, és mindenkép rövidité magának az időt; de biz csak nem került rá a sor; mert a

báró folyton dolgozott, hol egyikkel, hol másikkal értekezvén, — s ilyen foglalkozás után már rég ideje volt ebédezeni; mert fél négyre elmúlt.

„Na, menjünk ebédezeni valamelyik vendéglőbe; — addig megismerkedem az ön viszonyaival.” Ezzel fogá kalapját, s a tisztelt urral ment ebédezeni egy vendéglőbe; de mindenképen kerülte az olyan tárgyat, melyről a másiknak pénzbeli bajai szóba jöhetnének.

Bérmocsit akart a másik kiáltani; de a báró meuetetölödék, hogy ő ma sokat ült, s egy kis járkálás neki jól esik. Így a másik kénytelen volt a báróhoz alalmazkodva gyalog menni a vendéglőig, hol aztán ebédelték.

Ebéd alatt mindig talált a báró valami jó tárgyat, s a másiknak sehogysem maradt ideje tárgyát előhozni; na, de a báró úgy is tudta, mit akar!

Nem váltak el egymástól; sőt este az mondja a báró:

„Meg tesz ön ma valamit az én kedvemért?”

„Szívesen!” Válaszol a másik.

„Elmegyünk a Carlszinházba, hanem csak zárt-székre, még pedig közel az orchestrumhoz; mert néhány nap óta hallásom igen megromlott.”

Elmentek a színházba, színház után vacsorára, de sőt elvezette a vendéglőig, hol a másik szállva volt, s

minthogy ma elbeszélgették az időt, mint a báró mondá, reggel korán meglepi, csak várja honn.

Reggel még ágyban lelé, s elvitte reggelizni egy kávéházba, onnét betekintének az irodába, — azaz, igazabban szólva, a báró vagy öt óráig dolgozott, aztán pedig folytatta a tegnapi életrendet, s a tanácskérővel ebédezett, színházba ment, estelizett, hazakiséré annélkül, hogy annak egyetlen egyszer alkalma lett volna dolgait előhozni háromszor huszonnégyszerig.

De akkor már tüskén állt a másik, és kérte a jó tanácsot, mire a báró igen késznek ajánlkozott.

Ekkor elmondá a másik, hogy mennyi vagyona, mennyi adóssága van, és kérdi, miként tisztázhatná le a terhet?

A báró a háromszor huszonnégyszerig lefolyása alatti költségeket pontosan följegyzé, s épen jegyzékét véve elő, kérdi a nagy figyelemmel várakozót:

„Mennyit költ el ön évenként?”

Erre a bárónak egy tisztességes összeget mond.

„És most három nap alatt mennyit költött ön?”

„Azt nem tudom.” Válaszol amaz.

„Noha ön nem tudja, megmondom én, — beszéli a báró kiterítve a jegyzékét, — ime itt van; én följegyzém, ehhez most már csak azt kell adni, mit ön szobáért és szolgálatért fizet!”

„Hisz ez mind csekélység!” Neveti a másik.

„Lássa ön, — én csak ily egyszerűen élek, — mondja a báró, — s ha ön azt akarja, hogy ki ne pusztuljon mindenéből; éljen úgy, mint velem élt három napig minden pazarlás nélkül, — úgy jótállok, hogy ön tiz év alatt nem csak megszabadul adósságaitól; de még szerez is. — Ezt a tanácsot adhatom háromszor huszonnégy órai együttlét után.“

Nem tudom, mennyiben fogott a tanács; de hogy az valóban követésre méltó, azon azt tartom, senki sem kételkedik.

Még fiatalabb korában történt vele a következő eset. Akad tudniillik olykor hetvenkedő ember, ki nem fér meg saját bőrében, hanem más után kapaszkodik, s e hányivetiségben meg akarja mutatni, hogy ő is van oly ember, mint más, vagy még különb?

Sina ejlárván a szentegyházba, vele egy padban ült egy jó módu görög, ki mindenütt azzal hetvenkedett, hogy ő is van olyan ember, mint Sina; azért minden lépten-nyomon utánajárt, s a hol Sina például valahol egy forintot adott, — a másai adott mindig kettőt.

Sina ezt észrevette, s meg akarta neki mutatni, hogy ő ezt régen tudja; de egyszersmint a garasos het-

venkedést is meg akarván büntetni, arra alkalmasabb időt várt.

Az isteni szolgálat alkalmával, midőn a pörsölyt körülhorhozzák, észrevette Sina, hogy a hetvenkedő már lesi, mennyit fog Sina adni, hogy ő megkétszerezhesse az összeget. Sina tehát előre kiteszen egy aranyat maga elé, mire a másik gunymosolylyal kiteszen kettőt.

Sina kivesz ezután egy czeres bankjegyet, és maga elé teszi, mire a másik nem akarván eddigi hetvenkedéséből alábbhagyni, kitesz két darab ezerest.

Csak ezt akarta Sina, és nyugalommal várta a pörsölyöst, kinek előbb a szomszédhoz kelle menni a pörsölylyel; a melybe a szomszéd nagy képpel dugja a bankjegyeket és az aranyakat.

Midőn már elvégezte a munkát, Sinára került a sor, az pedig az ezerest szépen zsebetévé, az aranyat ereszté a pörsölybe, mire a másik rettentő dühbe jött, s midőn kimentek, azt mondja Sinának.

„Bolondnak néz engem az ur?”

„Ugyan miért kérdi ezt?”

„Hát nem látta az ur, hogy én az ezereket a pörsölybe eresztém, az ur pedig csak egy aranyat adott.”

„És aztán?”

„Ön pedig visszatette az ezerest, és csak egy aranyat adott.”

„Nyugodjék meg ön, — nevet a báró, — és ne sajnálja ezereseit; mert ha ön hetvenkedésből adta a két ezerest, az Uristen úgy is annyiba veszi, — mintha ön semmit sem adott volna. Alásszolgája.”

Gróf Eszterházy Károly.

egri püspök.

A grófot annak idejében sűrűn emlegették, e tekintetben okot leginkább éles elméje, emberszeretete adott, mit előkerült alkalommal szívesen be is bizonyított.

A nagy éhség alkalmával magtárait megnyitotta az éhezőknek, még pedig annyira, hogy a magtárak mind kiürültek, s egy palóczküldöttségnek már épen semmi sem maradt.

„Adnék, fiam, nektek is, — vigasztalja őket a gróf de látjátok, hogy magam is kifogytam; hanem kérjétek az Istent, megadja az mégis a mindennapi kenyeret.” Erre az egyik palócz is okoskodott.

„Hisz én azt meghiszem, hogy a mi jó Istenkénk adna bizony szívesen; de mikor neki sem lehet már;

mert utoljára sincs szegénykének egyebe az Isten mezejénél; (Jól tudják a palóczok, hogy mi az?) de azt is elfoglalta Keglevich uram.

A pápának irt egykor levelet a gróf, s a levél alá következőképen irta magát alá:

Carolus comes Eszterházy, dominus Papae et Mundi. A levélnek e különös aláírásán megütköztek Romában, és kérdést tettek az aláírás értelmezése iránt, mely aztán egészen megnyugtató volt, minthogy a püspök csakugyan dominus Papae et Mundi volt; mert Pápa városa az övé volt, a szakácsát pedig Mundi-nak nevezték.

Gödöllőn utazván keresztül, Grassalkovics herczeg tudni akarta, ki utazik Gödöllőn keresztül négy lovas hintóban, huszárral? s e végre cigány kengyelfutóját utána szalasztá, kérdené meg, ki ül a kocsiban?

A cigány, lóhalálban futván, csakugyan elérte, és és kérdi:

„Ki van a kocsiban?” Mire a püspök maga felel.

„Episcopus Agriensis.” Mit a cigány nem tudván hazúig tisztán megtartani a fejében, csak úgy hangzás

Hogy minél több embernek nyujthasson biztos állást, temérdek hivatalnokot tartott, s épen e miatt egy vendége azt mondja neki:

„Ugyan barátom, minek tartod ezt a sok embert?”

„Hát ki adjon nekik kenyeret, ha én nem?”

„Na, de ennyi embert? . . . szörnyüködik a maz, hisz jó formán dolgot sem tudsz nekik adni.”

Dehogy nem tudok, — mondja a gróf, — ha akakod, még téged is megfogadlak.”

„Talán arra, hogy az ut mellett álljak itt a kertben?”

„Arra is megfogadlak: hanem lekötelezed magadat, hogy legalább egy hónapig itt maradsz.”

Ekkor vette észre a jó ember, hogy még az is dolog, ha az embernek egy helyben kell állni.

Gannán, Pápa mellett, családi sirboltot készített, s előre kiválasztá magának a helyet, hol egykor nyugonni fog, s ezen helyet életében évenként fölkereste.

Az ilyen dologhoz, igen természetesen, nyugodt jó lelkiismeret kell; mert csak az bir nyugodtan meghalni, s a halálra gondolni, ki életének folyamában az igazság útjáról le nem tért.

után így jelenté be: a bizson eb is kopó is agár is.

Minden beveendő kis paptól megkivánta, hogy valamely hangszeren játszani tudjon. A többi közt három lévai fiu jelentette magát, és a püspök sorban kérde őket.

„Miféle hangszert tudsz?

„Én harangozni tudok.“ Mondja ez első.

„Hát te másik?

„Én meg orgonaszíjat húzni.“

„És te harmadik mit tudsz?”

„„Fütyölni!““

„Nagyon jól van, mondja a püspök, -- titeket is jól tudlak használni, s éppen a bevallott tudományoknál fogva beveszlek benneteket a gyöngyösi seminariumba. (Az az: a gyöngyösi barátokhoz koldulófraternek.) Mind a három visszament Lévára.

A falun a tanítókat váratlanul meglepte, hogy a tanítók ügyességéről meggyőződjenek. — Egyszer egy hasonló kirándulás alkalmával látta, hogy a tanító a gyermekekkel borsót nyomtattat.

„Hallja az ur, — mondja a püspök, — én nem

azért rendelttem magát ide, hogy az embert is lóvá tegye. Eltakarodhatik.

Roppant jövedelmeit a püspöki javadalmakból egy fillérig közézelokra használta el, hisz a pápai és tatai szép szentegyházak roppant összegekbe kerültek.

A püspök minden után szívesen maga is eljár, s ilyenkor néha észre sem vették, hogy a püspök a hátuk megett van, és hallgatja, mit beszélnek.

„Hej, ha nekem ennyi pénzem volna!” Sóhajt az egyik.

„Mit csinálna kend?” Kérdi a másik.

„Épitenék egy kocsmát, abban aztán ingyen mérnének a bort?”

„Hátha elfogyna egyszer az a pénz?”

„Akkor aztán vége lenne.”

„De hát a dolog kinek kellene aztán?” Okoskodik a másik.

„Biz azt nehéz lenne megszokni.”

Ekkor előjött a püspök, s a gondolatlan beszédű embernek azt mondá:

„Édes fiam, egyszer egy ember azt mondta az Istennek, hogy ha már mindenkinek nem tesz is kedve szerint, legalább neki tegye meg, hogy olyan időt adjon földjén, a minőt ő akar. Erre az Uristen hajlandó-

nak mutatta magát, és a könyörgőt utasítá, hogy a mikor milyen időt kíván, csak szóljon, úgy lesz, a hogy kívánja. Ekkor az ember beleakadt az Isten dolgába, és rendelte majd a jó időt, majd szelet, majd hideget, majd meleget, a mint gyarló eszével elgondolta, hogy így lesz jobb. Azonban mire aratni kellett volna, egy szál gabonája sem volt; mert a helytelenül fölosztott időjárás mindenét megölte. Ekkor látta az ember, hogy nem jó az Isten dolgába avatkozni. Azért, édes barátom, — mondja a püspök, hagyd én rám a dolgot, majd tudom én, miként használok neked is, mikor kocsma helyett szentegyházat építek.

Öt kérdezte a király Tatában, hol a híres kert előtt rémes sárkányok vannak kőből kifaragva.

„Ugyan püspök, mondja meg nekem, hogy hol teremnek ezek a szönyü állatok.”

„Ott, fölséges uram, hol a két fejü sas.”

Mikor a pápai és tatai szentegyházak végkép elkészültek, egy bizonyos uraság mindkettőt megnézte. Később magához meghívta a püspököt, s midőn ő is egyetmást mutogatna, beszélgetés közben egy nagy

kocsma felé vezette, mit épen most építetett, s melyről már előbb dicsekedve szólt.

„Méltóságod mindenesetre mennyországba jut, — tréfál az uraság, — hisz már a tatái és pápai szentegyházakért, reménylem, két ülőhelye is lesz.”

„Szívesen mellém ültetném a grófot, — mondja a püspök a nagy kocsma előtt megállva; de látom a gróf szinte gondoskodott magának helyről, csak hogy a — pokolban.

Midőn annyi költekezés után valaki aggodalommal kérdezné a püspököt, hogy hát rokonainak mit hágy?

„Mindazt, a mit én atyámtól örökben kaptam, és nevemet, mi az Eszterházyak böcsületének folytatását teszi.

Gróf Eszterházy Miklós.

Egy évvel ezelőtt tették le sirba az embert, kinek temetésére körülbelöl tizezer ember jelent meg — egykori jobbágyiból.

Azt tartom, ennél jobban nem lehet valakit megdi-csérni.

Ha igaz, hogy az Isten keze meglátszik köztünk, úgy ez ember az Isten kezének egyik uja volt, s épen ezért nyoleczvan évnél tovább hagyta e földön élni valóságos jótévő gyanánt.

Annyira ment jóságában, hogy már számtalan ember akadt, ki ezt a jóságot megsokalta. Egyéb rágalmat nem tudtak mondani a grófra.

Tudták azt igen sokan, hogy az öreg ur Gan-
nára jár, és koporsóját órákig elnézi, azért egykor azt
mondja neki egy ösmerőse:

„Mégis borzasztó gondolat, azt a koporsót látni,
melyben egykor holtan fekszik fekünni az ember!

„Miért? . . . . viszonzá a gróf, — csak annyi,
mintha nyugágyamat látnám, — itt is ott is nyu-
g s z o m.“

„De a halálra gondolni!“

„Barátom, én igyekeztem úgy élni, hogy halálom-
tól ne én féljek! hanem mások.“

Jótéteményeinek számát egy kötet könyvbe kel-
lene írni, jóságát nem multa föl senki, és alig volt,
földes ur, kit annyi ember szeretett volna, mint őt.

Temetésekor Pápáról indult ki a menet Gan-
nára, hol hucsujáró tömegekként tódult össze az
ember.

Atyafi, — kérdi egy ur egyik csapatbelit, a szom-
szédfaluból valók?“

„Nem is a szomszéd vármegyéből; hanem a har-
madikból.“

„Aztán ilyen messziről eljöttek?“

„Messzebbre is elmennénk, uram, olyan jó ember-
bernek megadni a tisztességet.“

„Hát ennyire szerették?“

„Annyira, uram, hogy esztendőnkint ezen a napon mindig eljövünk.“

Az idegen nem kérkezkedett tovább, hanem magában azt mondja:

„Ilyen földesurnak lehetnek csak ilyen jobbágyai.“

Csokonay Vitéz Mihály.

A gazdag nemzetnek szegény poétája, és csak azzal vigasztalhatja magát a más világon, hogy utána még szegényebb poéták is voltak.

Hogy pedig a szegénysége még nagyobb legyen Csokonaynak, Debreczenben tűz támadt, mely a városban rémitőn pusztított, még pedig azon soron, hol Csokonayné asszonyomnak, Mihály ur édes anyjának alacsony kis háza volt.

Szegény Csokonayról ez időből a következő adomát csinálta valaki.

Csokonay látván, hogy édes anyjának kis hajléka nem sokára a lángnak martaléka lesz, szívében végtelenül elkeseredett, s a nagy téren senkitől nem láttatva az éji sötétségben, minthogy Debreczenben akkor is

elég nagy sötétség volt, mondom, itt térden állva fohászkodott az Istenhez.

„Uram s én Istenem, — mondja Csokonay egész buzgósággal, tekints le az égből erre a szegény poétára, kinek ebben az országban, a mint magad legbőlcsebben tudod, úgy is keserves kenyere van, — nézd a dühöngő tüzvészt, mentsd meg legalább az én kedves, öreg édes anyámnak házát.“

„Nem lehet! . . . mondja neki az Uristen megjelenvén, — hisz látod, édes Csokonaym, — mondja az Isten a már égő szentegyházra mutatva, — látod, már a magam háza is ég.“

Midőn Csurgón tanítóskodott, akkor voltak a keszthelyi Heliconi ünnepélyek, melyeken az irodalom emberei tömegesen sereglettek össze. Az egyszerű poéta megelégedett azzal, hogy szerény bámulója legyen az ünnepélynek, tehát a hogy telett, az az gyalog ment el Keszthelyre, hol odaérkeztekor minden zug tömve volt, s így Csokonay, minthogy a kastélyba a világért sem mert volna menni, a vendéglőben nem kapott egyéb helyet, mint a bormérőrekeszben.

Ezzel is megelégedett Csokonay, s más nap korán reggel elment a várkertbe sétálni, s minthogy ez ünnepélyeknek fontosságát nagyon is belátta, lelkesülésének nem bírván ellentállni, a kerti asztalok egyikére ezt írta.

Festetics! itt voltam, mint árva poéta gyalog csak:

Am de mezitláb is szívesen itt vagyok én.

Csokonay Vitéz Mihály.

A gróf szinte korán fölkel, hogy rendeleteinek pontos teljesítéséről meggyőződjék, s minthogy épen a kerti asztalok tisztaságáról is meg akart győződni, a friss írásnak is szembe kellett öltetni.

Meg volt lepetve a versek által, s minthogy a versek a jelen körülményre vonatkoztak; de úgy is azon friss volt, a gróf hirtelen visszafordult a kastélyba, azon gondolatban, hogy a rendezőhivatal tud valamit Csokonaynak megérkeztéről, azonban ott semmi nyoma sem volt.

A vendéglőbe sietett a gróf, de a vendéglős Csokonay nevű vendégről mit sem tudott.

„Nem szállt be ide tekintetes, tudós Csokonay ur? kérde a gróf szörnyen megeczimezve, mi különben mindenkor szokása volt.

„A szobákban olyan nevű nincsen, méltóságos uram!“

„Hát hol lehetne? hisz mindenütt kerestettem már azt a tekintetes urat.“

„Ha csak az nem lesz, — mondja a vendéglős, — ki a bormérőben van; mert más hely már nem jutott neki!“

A gróf mindjárt gyanítá, hogy Csokonay van ott, mert csak poétaember elégedhetik meg oly szerény

zuggal. azért kocsisának inte, hogy csak járjon az utcza felől, maga pedig bement a vendégházba, hol Csokonay a bormérőben épen csizmáját akarta fölhuzni.

„Szerencsés jó reggelt kívánok a tekintetes urnak! mondja a gróf födetlen fővel, mire Csokonay csizmájának fölhuzásával vesződvén, oda sem tekintve mondja:

„Hasonlóképen kívánom!” —

„Tekintetes Csokonay Vitéz Mihály urat van szerencsém tisztelni.”

„Engem úgy hívnak, — mondja a poéta elkészülvén az egyik lábbelivel, s mielőtt a másikért nyulna, a gróf karon fogta, és a meglepett embert czipelni kezdé.”

„A tekintetes urnak nálam a helye. — mondja a gróf a világért el nem eresztve Csokonayt, az pedig megismerve a grófot, egyszersmint azt is tudván, hogy milyen különöz, csizmáját kezébe kapta, s mezetlen lábbal a kocsiba ült.

„Én gróf Festetics György vagyok.” Mondja aztán a gróf, mikor már a kocsiban ültek.

„Mindjárt gondoltam, hogy kevesebb nem lehet, mint Gróf Festetics György. ki magamféle szegény embert a bormérőben is megkeres.”

A gróf maga szobáját osztá meg a költővel, ki aztán csurgói székébe azon hittet ment, hogy kevesen

bár, de néhányan mégis vannak, kik a szegény magyar költőt böcsülni tudják

---

Csokonaytól igen sokan ösmerik még azt a tréfát is, midőn a kálvinista pappal lement a pinczébe, hogy egy hordót csapra üssenek; de midőn már a dugó ki volt verve, akkor vették csak észre, hogy a csap meg fönnmaradt. Csokonay fölszaladt a csapért; hanem a dugót is fölvitte feledékenységből, a pap pedig saját hüvelykét dugta a lyukba, hogy a bornak folyását megakadályozza.

Csokonay fölérkezvén, a szomszádlháztól egy pár fiatal emberrel találkozott, kik a vándorköltőt nagyon szívesen kérték, jőne át rögtön egy kis barátságos uzsonnára, s mindjárt át is vezették.

A pap azonban őrizte a hordót, várta a csapot, mit Csokonay azért nem hozott; mert a nagy tisztelet miatt végkép megfedkezett a tiszteletes urról, s az már néhány óra óta várja Csokonayt egész hiában, hisz most bujdosik a pohár, épen ajkához viszi, — de majd hanyatt vágja magát, mikor eszébe jutott, hogy tiszteletes gazdáját a pinczében feledte.

Az egész társaság fölkerelkedett a füres történetet bámulni, és csakugyan, a pap még akkor is a hordónál volt, s ujjával dugta be a lyukat

---

Hanem egyszer aztán Csokonayt is megtréfálták; mert egy vasárnapi jó ebéd után kéri a pap, hogy a délutáni könyörgést végezné el. Valamelyik kópé az énekeskönyv helyett szakácskönyvet adott neki azon utasítással, hogy az illető hely már egy papirdarabbal meg van jelölve.

Csokonay fölment a szószékre, de még mindig az ebéd alatti jó italok hatását érezve, és csak akkor jött egészen magához, midőn az elcsesélt könyvből olvasni kezdte hangosan: Eczettel, olajjal és tormával, . . . a) mint az ételkészítésről írva volt,) megkínóztattott Ur Jézus Krisztus, — teszi hozzá, hirtelen észrevévén a gabságot, de mégis jókor kívágta magát, és épen ezért máskor mindig hűségesen meg nézte a kezébe vett könyvet, hogy valaki megint meg ne tréfélhassa.

Nyughatatlan vére nem türe e köteléket, s a csurgói iskolát megint odahagyá. pedig ott napi szükség ei fődözve valának, — mint társai monák.

„Megyek! . . . mondja Mihály gazda beállitván az igazgatóhoz.

„Jól van, Mihály öcsém, — hagyja helybe az igazgató, — de mikor jó megint vissza?“

„Azt tartom, soha!“

„Isten ugyse tréfál, kedves uramöcsém.“

„Én meg Isten ugyse nem tréfálok, kedves urambátyám; hanem megyek ebben az órában.“

„Nem sajnálja, öcsém, ezt a kis biztoſ hivatal melyből mégis csak megélhet.“

„Nyüg az nekem, hogy lekötve legyek.“

„De az élet, — az élet, — édes öcsém!“

„Az élet, urambátyám, ördögöt sem ér; ha lelkem a tanítószékhez le van kötve.“

„Uramöcsémén meglátszik, hogy poéta.“

Csokonay vállat vonított.

„Édes barátom, — kezdi megint az igazgató, — lássa, még a versnek is kiszabott mérték szerint kell menni.“

„Igaz! . . . hagyá helybe Csokonay, — hanem én nem vagyok vers; hanem poéta!“

S ezzel odahagyta Csurgót.

Szerencsy István
kir. személynök.

1847-ben nagyon megharagudtak rá; hanem azért volt idő, midűn alsóházi elnöksége daczára nagy népszerűsége volt.

Ő sem igen mulasztotta el, hogy tréfát csináljon; ámbár neki is befeleltek elégszer; — de ezt ő mindig úgy tekintette, mint ütközetben a karczolást. Jurátusokkal meglehetősen goromba volt; hanem, ha jó kedve volt, azokkal is elbolondozott. 1850-ben halt meg jószágán, hol meglehetősen unalmas napjai voltak.

Ugyanezen faluban lakott E. d. s ő excellentiája, kit egy hajdani alispán meglátogatván azt mondja:

„Mégis szerencsés excellentiád, legalább nincsen egyedül a faluban, hisz Szerencsy excellentiája is itt van.“

„Jól van, jól, amice, — felel a másik, — persze, hogy itt van; hanem, lássa, amice, ez az ember irtóztató sokat fecseg!”

Elvégezvén látogatását a volt alispán, ment Szerencsyhez, ki nagyon szívesen látta a váratlan vendéget. Beszélgetés közben a vendég ennek is azt mondja:

„Mégis szerencsés excellentiád, legalább nincsen egyedül a faluban, hisz E... s excellentiája is itt van.”

„Jaj! . . . kedves barátom, — mondja Szerencsy, — ne is hozza elő, hisz jó ember ugyan az Istenadta, hanem más ember nem is beszélhet mellette, annyit fecseg!”

Egykor Bécsbe ment Szerencsy, ez utra magával vitte irodájának ugynevezett kiadóját, ki akkori szokás szerint az alkalmazott 10—12 jurátusnak fölügyelője, s épen ezért választott, derék fiatal ember volt.

Azon időknek meg volt azon kényelmük, hogy ilyen magas állásu egyén kivált minden utlevél nélkül ment Bécsbe, s épen ezért midőn a vonalnál megállíták, kérdi a rendőr.

„Ver sind si?”

„Ich bin der Personal.”

„Dumme Rede, . . . ordit közbe a másik, — Jeder hat sein Personal, — mit vem reisen Sie?”

„Mit den Herrn!” mondja Szerencsy kiadójára

mutatva, ki egyszersmint jurátus is volt, az az hivatalos nyelven : királyi táblai hites jegyző.

„Ver sind si?“ kérdi most amaszt is a rendőr.

„Ich bin beeideter Notär beim Königlichen Tafel.“ Fordítja németre a jurátusnak hivatalos ezimét, mit a rendőr nagyon is respectábilis hivatalnak gondolván, tisztelettel kérdi.

„Stehen euer Gnaden gut für den alten?“

„Ja!“ Felel nevetve a jurátus.

„Passirt!“

A pozsonyi országgyűlések vezetésében nagy érdeme volt, mit részben annak is köszönhetett, hogy a nagy türelem mellett a gorombaságnak is hasznát vette.

Egy szónokkal meglehetősen pokrócz szóváltása lévén, az illetőnek nagy csudálkozására gyűlés után magához ebédre hívatta. A szónok megfoghatatlannak tartá e meghívást a gyűlésbeni szóváltás után, végre elszánta magát, hogy ennek okát megkérdezi.

„Engedelmet kérek excellentiádtól; de a mai szóváltás után nem vártam, hogy ebédre hívasson excellentiád?“

„Ha már épen tudni akarja barátom az okát ezen meghívásnak, megmondom.“

„Bizony kíváncsi vagyok.“

„Lássa, barátom; — épen tegnap mondta nekem a nádor, miszerint azt mondták neki, hogy nálamnál gorombább ember nincsen. Én jól tudom, hogy ezt ki mondta? — én ezen embert ma a teremben láttam épen akkor, midőn ön nekem oly keményen befelelt, — s én önt most hálából hívtam meg; mert ma be lőn bizonyítva, hogy nálamnál gorombább ember is van! Tessék, üljünk az asztalhoz; mert elhül a leves.

Censurák alkalmával ezek voltak az ő furfangos kérdései :

1-ör. Uramöcsém, — mondja a fiatal embernek, — ha maga fölmenne a szent Gellérthegyre, s onnét lenézne Budapestre, mit látna *juridice*?

Felelet : Személyeket és dolgokat. (*Personas et res.*)

2-or. ,Meg tudna é nekem mondani, uramöcsém, — hogy mit csinál az alispán?’

A fiatal ember nagyot néz, azt gondolja, hogy ő excellentiája bizonyosan többet ivott, mint kellene; hanem a personális segíti a fiatal embert :

,No, csak gondolkozzék uramöcsém, talán eszébe jut, hogy az alispán hatalmánál fogva olyant cselekszik, mit más nem igen tehet.’

„Reponál!“ mondja a fiatal ember egy pillanatra eltalálván az alispán jogát.

3-or. Vigyázzon barátom, — mondja a personális a harmadiknak, ki előre föl volt jelelve, mint olyan, ki a táblai ülésekre nem szokott eljárni, — nem tudom, (de hogy nem tudta) eljárt e ön szorgalmasan a táblai ülésekre, — na, de majd megtudjuk a feleletből, — mondja meg nekem, a királyi táblának asztala milyen színű posztóval van behuzva, mikor halálos ítéletet mond ki?

„Feketével!“ szól a fiu egész bizalommal, pedig biz az mindig az a zöld, a mi máskor, s a fiatal ember még egy negyedévvél tovább ülhet Pesten.

B . . . . . i, a híres verekedő, a pozsonyi küszködések miatt mint jurátus a királyi tábla elé idéztetett, még pedig a szokásos minták megtartása mellett, valóságos diplomai alaku és szörnyű nagy pöcsétes levéllel, melyben meg volt írva, hogy ekkor és ekkor okvetlenül megjelenni köteles.

Az nem volt beleírva, hogy miért; tehát B. urfi hazulról Pest felé vevén utját, pénzben megszorult, tehát el meg egy pénzkupeczhez, megmutatja a nagy pöcsétű levelet, melyben világosan meg van írva, hogy ekkor és ekkor, épen egy hét mulva a zsidóval talál-

kozás napján tartozik megjelenni, — kéri B. a kupeczet, adjon neki 200 pengő forintot, mit ötödnap mulva okvetlenül visszafizet jó kamattal, zálogul adja a nagy pöcsétü levelet, mely nélkül ő ott meg nem jelenhet; azt pedig láthatja Mózsés gazda, hogy ő neki ott kell ám akkor lenni.

„Kétszázra háromszáz!”

„Jól van Mózsés gazda, csak ne várakoztasson.”
Sürgöli B, s a 200 forintot zsebre rakta, s úgy elbucszott, hogy Mózsés mai napig is várja.

Midőn már fél év is elmúlt, a zsidó panaszra ment a personálishoz, — azonban jó helyre ment; mert senki sem volt olyan nagy ellensége a jurátusoknak kölcsönző zsidóknak, mint éppen Szerencsy.

„Hát mire adtad neki a pénzt?”

„Egy válthura, meg erre a zálugra;” hebeg Mózsés fölmutatván az idézőlevelet.

Szerencsy rettentőt nevetett, s azt mondá:

„Szívesen adnék magam is 200 forintot annak a gaz kópénak, csak hogy így lefőzte ezt a vén gazembert.

A zsidó savanyó képpel ment el, és soha sem ment többé panaszra a personálishoz.

Szerencsy, mint elnök, bizonyosan ritka ügyes ember volt; népszerűségét pedig általjában mindig birta, a mi nagy szerencse volt a régi pártok életében, hol vagy egyik vagy másik fél mellett okvetlenül kelle érdekelnie magát.

Nálunk az elnöknek már csak azért is sokat kelle elnyelnie, hogy gyanítólag párthoz tartozott, s az ilyen oldalvágások oly bizonyos bevételei voltak az elnöknek, mint a régi hivatalos nyelven az *accidentia*.

Két villámhárítója volt Szerencsynek, még pedig:

1-ör az, hogy mint magyar soha sem tett olyat, mi ez eszmével ellenkezésbe jöhetne.

2-or pedig, ha rákerült, átkozott goromba volt. Juratusnak jobb főnöke nem volt Szerencsynél, s az egész testület előtt az „öreg“ valóságos tekintély volt akkor is, midőn ugyanazon juratusok legfőnebben hirdeték, hogy: a tekintélyek kora lejárt.

Juratusaival egész a bizalmasságig ment, s ezek egész bizalommal járulhattak hozzá.

Az egyik letévé az ügyvédi vizsgálatot, kitűnő helyett csak dicséretet kapott.

A fiatal ember ezért elkeseredve elment Szerencsyhez, hogy a dolog miatt panaszt tegyen.

„Mi baj urfi?“ kérdi Szerencsy a savanyó képű fiatal embert.

„Bizony baj ám, méltóságos uram, mikor kitűnő helyett csak dicséretet kap az ember.“

„Nos, mi baj volna abban?“

„Hogy menjek én most haza ilyen osztályozással?“
Békételenkedék a juratus.

„No, megállj csak, — majd megvigasztallak mindjárt, — beszél Szerencsy, s az oldalszobából némi várakozás után kihoz egy jól megsárgult pergament-ívet.

„Lásd, — folytatja a személynök kiterítve az asztalon saját ügyvédi oklevelét, mit annak idejében kapott, — én még dicséretet sem kaptam, csak „elegendőt,“ — nézd meg jól, . . . s íme, én mégis — personális vagyok.

Kölcsey Ferencz.

Kölcsey nőtelen ember volt (ez az egyetlenegy rossz tulajdonság, mit e nevezetes emberről mondhatunk) hanem annál inkább szerette testvérének gyermekeit, kik Debreczenben jártak iskolába, s ha jól mondták, Obernyik volt nevelőjük.

Szegény Károly barátunk, az Isten nyugossa meg, akármennyit vesződött a gyermekekkel, nem volt haszna; mert olyan tölcser még nem volt, melylyel fejükbe tölthette volna a tudományokat.

Obernyik nagyon röstelte a dolgot; mert tudta, hogy Kölcsey el fog jőni, s a gyermekeket bizonyosan ki fogja kérdezni, minthogy úgy is történt.

Előlről, hátulról, minden felől forgatta Kölcsey a könyveket, hogy már egyszer olyan kérdést találjon, melyre kedves öcscei felelni tudjanak; de csak

nem talált. Obernyik sültfölt, mintha épen ő volna a tudatlanságnak oka, és szörnyen félt azon pillanattól, midőn Kölcsey kérdőre veszi.

A fiuk kimentek, Kölcsey mélyen elszomorodva fordult Obernyikhez ezen szavakkal :

„Kedves öcsém, velük van mindig?”

„Egy perczig sem megyek el tőlök.”

„Magyarázza nekik a tanulmányokat?”

„Majdnem tüdőszakadtig, emberségemre mondhatom.” Felel a másik egész meggyőződéssel, mi Kölcseyre is megtette a hatást; mert feddeni akarván a tanitót, nagyon kurtán beszélt, — de midőn amannak böcsületes arcát látta, szeliden kárdi :

„De látja ön, barátom, hogy semmit sem tudnak, akármelyiket kerdem.”

„Fájdalom, igaz!”

„Tehát mi lehet ennek az oka?”

„Én nem tehetek róla, tekintetes uram, ha az egész Kölcsey familiának esze mind a tekintetes urba szállt.”

Kölcseyt e felelet úgy meglepte, hogy tovább nem kérdezősködött.

Kölcsey gyakran beszélt, hogy követkorában elégszer volt alkalma a nádorhoz menni, s nem rít-

kán a követek ilyenkor az előszobában nagyon összesereglenek.

Ritka embernek van kedve várakozni, így a követ uraknak is; így mindenik szeretett volna minél előbb bemenni, s e miatt a tolakodás igen nagy volt a hon atyjai között, alig gondolván a méltányosságra, hogy az menjen be előbb, a ki előbb jött.

Kölcsey néhányad magával szerényen hátrahuzódott, nem akarván magát taszigáltatni, azonban mégis röstelte, hogy már azok régen bennvoltak, kik utána jöttek.

„De már taszigálódásra kerül a dolog!” Mondja Kölcsey a dulongókra mutatva, mire Antunovics Albert a colossális termetű bácskai követ, ki szinte Kölcseyvel várakozott a jó szerencsére, végtére megánván a gyengédtelenséget, s a dulakodókhoz szólva mondja:

„Urak. — jobb lesz, ha sort vártok; mert ha taszigálásra kerül a dolog; én egytől egyig kitaszigálalak: s a legelső ajtónyílás enyém.”

Erre aztán vége lön a dulakodásnak, s Kölcsey még jókor a nádorhoz jutott.

Az 1832-iki országgyűlésen a cancellár fogadván a követeket, Kölcseyre is került a sor.

„Kölcsey Ferencz!” mutatja be őt a személynök a cancellárnak.

A cancellár hallott valamitharangozni a Kölcsey-névről, müértő képpel mondja :

„Fia az író Kölcseynek ?“ kérdi a cancellár.

„Maga is író.“ Mondja rá a személynök.

„Igen, — hagyja helybe a cancellár, — a derék apának szinte derék fia.“ Jegyzi meg kegyesen a nagy ur, nem akarván tágitani előbbi állításától, s így az apát is írónak sorozta be.

Kölcsey hazamenet nevetve mondá :

„Furcsa emberek ezek a nagy urak, úgy hozzá szoktak az ösökhöz, hogy még azt sem hiszik, hogy más szegény ember maga lehessen író ; hanem azt vélik, hogy az apja is az volt.“

As 1830—36-iki országgyűlésen még nem volt kifejlődve a pártok élete annyira, hogy akár egyik, akár másik fél egy tökéletes és következetes egészlet mutatott volna ; mert egyik az egyik kérdésben nagyon is szabadelvű ; a másikban pedig nagyon is mérsékelt volt.

Az urbér levén szönyegen, igen sok földesur a világért sem akart engedékeny lenni saját körében, míg aztán a papok dolgainak elintézésében ismét oly reformokat indítványozott, hogy mindenki elcsudálkozott.

Igy történt, — mint Kölcsey naplójában is írja, — hogy báró M . . . az urbéri dolgokban semmit

nem engedett, a papok ügyeinek tárgyalásában pedig annyira ment, hogy még meg is házasította volna valamennyit; csakhogy ezt a liberalis bőkezűséget sehogys birták megegyeztetni urbéri fukarságával.

„Bizony furcsa liberalismus ez!” Sóhajt föl Kölcsey.

„Hát kell több fölvilágosodás, mint a mennyi van b. M . . . . nak a papokróli iratában?”

„Igaz, — felel Kölcsey, — de, kedves barátom, tudni fogod, hogy a báró földesur, és nem pap.”

„S aztán?”

„Aztán, . . . folytatja Kölcsey, . . . a ki nem pap, nem sokat törí fejét, mit csinálnak a papok, ha új helyzetbe tétetnek; ezt a báró sem gondolta meg, azért olyan bőkezű; de mint földesur annyira meg van elégedve jelen állapotával, hogy a legkisebb változástól is fél, ... és . . . .”

„Barátom, — mondja a másik lángragyulva, — nem félsz, hogy párviadalra hívnak.”

„Nem tehetek róla, . . . de ámbár vagdalkozni nem tudok, és löni sem löttem egy verébfiut is; azonban ha éppen meg kell lenni, hát egy pár itcze vérrel több, vagy kevesebb, mindegy; hanem azért mégis bajos lesz ám tagadni azt, hogy a való való.”

Kölcsey naplójából egy kis jellemzést írök ki, az 1830—6-iki országgyűlésen előfordult három híres

szónak értelmezéséről. Minden korban fordulnak elő jellemzetes szavak, s ezen egyes szavak majdnem magukban foglalják a kornak történetét épen úgy, mint a 'eleti háboruban a „Redan“ vagy „Mamelon.“

„És mivel a junctim most ismét előjött, lehetetlen lelketek épületére meg nem mondanom; miképen e folyó országgyűlés lexiconában három kiváltképen nevezetes szó él és mozog!“ Mondja Kölchey.

Egyik a csak imént említett junctim; másik a korszellem; harmadik, per excerpta.

Junctim, ez pythagorási titkokkal teljes szent szó. Mert hármat adunk, és hármat akarunk venni, hármat egybekötve adunk, és hármat egybekötve akarunk venni; háromért egybekötve élünk és halunk, s háomból különszakasztva egyetlen egyet is elfogadni nem akarunk, ha mindjárt a parasztnak, kiért mindezeket munkáljuk, éhen hellene is meghalni. Ezt öt éves kis emberben hívják makranczosságnak; negyven éves férfiban mondják állhatatosságnak.

Korszellem, ez egy valóságos parvenu. A szellem szó épen huszonnégy esztendő, korral összetéve alig husz; és ime országgyűlési rangot nyert annyi soknak felette, mik már a tizenhetedik században születtek. Mind ez a demokratiai veszedelmes csapongástól cred; mely sem régiséget, sem születést, sem jogokat nem tisztel. Azonban mégis csak valljuk meg:

a szó mágusi erővel bir; s gyakran mindent kipótol, a mit csak az ékesenszólás megkíván. Mért való, a mit állítok? mert a korszellem javálja. — Mért kell tenni, a mit kívánok? mert a korszellem parancsolja. — Mivel értesítsem a hinni nem akarót? Korszellemmel. — Mi által indíthatom szánakozásra a kemény szivűt? Korszellem által. Tulságokat mondok? Korszellem. — Időre, helyre, környülményre nem vigyázok? Korszellem. Ohajtom, hogy minden legyen; de munkám s költségek nélkül? Korszellem. — Tanítok; de tanulni nem akarok? Szólok, csak hogy a napkönyvben álljon? Más beszédét elvárom, hogy egészen különbözőről tegyek szót? Tisztádon tiszta korszellem!

Per excerpta, ez a *per excerpta*, édes barátim, oly dolog, a mit dialoggal fogok megmagyarázni.

Ministerium. (Hajtáskával és szemüveggel) Ve-
gyétek uraim, a királyi előadásokat! Ezeknek egye-
düli célja a ti boldogságtok, (köhent). Ezeknek fekü-
gyetek. *Per excerpta* semmivel időt ne töltsetek.
(Szíppant) Hiszen mind a kilencz munkálatot majd meg-
csináljuk. (Orrát megtörli) A két elsőt végezzétek el.
A házitárt, meg az országgyűlési napi bért (gondol-
kozik) a ti nagy lelketek bizonyosan saját zsebeitekből
sajnálni nem fogja. (Félrenéz és mosolyog.)

Oppositio. (Vastag bajuszzsal, attilásan, pantoló-

ban). Mit? előadások? Ó, a mi előleges sérelmeink előbbvalók: Házi tár? napi bér? Valóságos per excerpta! (mutató ujjával pipájába nyul). Hm, per excerpta semmit! (köp). Az előlegesek! azok kellene. Meg a nyelv! (füstöt ereszt). Az iskolákról kell gondolkozni; napkönyve legyen a főrendeknek; Miklós császár ellen insurrectio; (egyengti magát). Jamajkával s déli Karolinával szabad kereskedés (hunyor); meg mi magunk akarnánk Konstantinápolyban követet tartani (kalpagját megnyomja); aztán teringettét! mi nem fogjuk a fölírás alá tenni a szót: jobb ágy (szomszédja mellé ül és suttog).

A nép. Vivat!

Ministerium. (sántikálva lépeget). Méltóztassanak meggongondolni: ha nem egészen per excerpta dolgoznak-e? (megáll). Menjünk az egészbe. (hátralep). Majd előjön minden a maga rendén; a napi bér. — — —

Nép. (zugni kezd).

Oppositio. Per excerpta nem kell! (mellét megüti).

Nép. Vivat!

Ministerium. Kérem, értsük meg egymást. (tobákkal kínálkozik). A szó: per excerpta, azt teszi: —

Nép. Per excerpta semmit!

Oppositio. (tobákot vesz) Igen jó tobák! (prüszszent).

Ministerium. Kedves egészségére!

Nép. Mily emberségtudó! Vivat!

Oppositio. (az excellencznek mélyen meghajtja magát).

Nép. (suttogva) Meghajlott; meg van vásárolva.

Ministerium. *Per excerpta*, édes jó uraim, azt teszi, mikor a Karok és Rendek egyebet akarnak, mint az előadásokban vagyon. (fejét magasan tartja).

Oppositio. (föláll, és sarkantyúja megakadván, tántorog).

Nép. (nevet).

Oppositio. Szedteveltét! mindjárt elvesztem a tapsot. (nagyon) Mit? *per excerpta* az, mikor valaki egyebet kíván, mint én akarok; én pedig csak a törvényt akarom (a nép felé int).

Nép. Vivat!

Ministerium. (haragosan) Én nem engedek; a királyi jog szent! Az urak *per excerpta* nekem nem dolgoznak. (egyet toppant).

Nép. (suttog).

Oppositio. (szomszédihez) Mit teszünk urak?

Egyik szomszéd. (lassan). Hiszen a ministerium csakugyan *per excerpta* beszél.

Második. De ugyanaz oppositio nem épen úgy tesszen-e?

Harmadik. Egyeztessük a dolgot, uraim!

Oppositio. Nem bánom! mienk maradjon; ministeriumé vesszen. (széllzel néz).

Közelállók. Vivat!

Ministerium. A gyűlésnek mára vége! (Oppositiohoz lassan) Jó uram, egy kis ebédre! Lesz pezsgő is.

Oppositio. (bajuszát megtörli) Teszem udvarlásomat.

Egy a népből. Ugyan édes urak, mi az a per excepta?

Prókátor. Az, édes barátom, oly csudálatos lény, mely van és nincs, áll és nem áll, jó és rossz, igaz és nem igaz.

Előbbi. Már azt értse a manó!

Prókátor. Csak így van, ha más teszi; nincs, ha én. Áll, ha én teszem; nem, ha más. Jó és igaz nálam; rossz és nem igaz másnál.

Közelállók. Vivat!

A mai kerület valamivel csöndesebb volt; de végzés nem több. Ismét csak két §-on gázoltunk által, mindenken valamit változtatván. E két §. az ötödik és hatodik vala; s így következik a hetedik, mely a

jobbágy-telek haszonvételének szabad eladhatásáról tanít.

Mivel ez sarkalatos; mivel ez oly alap, melyen az adó-fundus bizonyos volta a paraszt fölemelkedésének első lépcsője, a fölmentés rendszere, s a tulajdoni jog épülnek: szükség előkészülettel nyulni hozzája.

A tegnapi lármás conferenzia minden alkalmat elzárván, ma Wesselényinél huszonhárom megyei követ jelenlétében tétetett a kérdés: mit kezdjünk a hetedik §-sal, hogy el ne sülyedjen?

Szavak es ideák jövének sorba: szabad adásvevés, fölmentés, tulajdoni jog s birhatóság.

De mi leszén, ha mindezek említésbe jönek? Egyik a beszédből nem fog kigázolhatni; másik a soktól öszszerezzen, s keveset sem ád. Elvégzők azért: maradnánk a szabad adásvevésnél; s míg ezt megállítva nem látjuk, minden egyebet hallgassunk el.

Egyebet nem lehet azonban nem emliteni. A §-ban földesurnak és közönségnek telket venni tiltatik. S miért? Természetesen az adó-fundus fogyasztásának elkerüléseért; nehogy a telek ez uton vagy majorsággá vagy közfölddé változzék. A czél igazságos. De földesurtól, de nemestől veszünk el jogot, mit adózónak kivivni akarunk? Wesselényi azt gondolá: engedjük meg a vételt kifogás nélkül; de föltétellel.

S e föltétel?

A földesur a vett telket egész kiterjedésében megnépesíteni köteleztessék.

De így a földesur a vételből mi hasznot veszen?

Lesz népes telke.

Azaz, jobbágytelke, mint eddig volt.

Természet szerint.

Lesz esze, hogy azért, a mie már van, pénzt nem ad.

Nem.

Tehát venni nem fog.

Nem

Tehát a törvény annyi, mintha nem is hozatnék.

Nem épen; mert a földesur kirekesztve nem lesz; és még sem veszen; s így a földhöz ragadt teher kérdése elmellőztetik.

Ezt a német Spitzfindigkeithnak hívja:

Igen is; de megkell jegyezni: egy latnyi német Spitzfindigkeith még is tűrhetőbb; mint száz mázsányi magyar zavargás, mi különben következne.

Pozsony. Január 25. 1833.

Tizenegykor kerületi ülés; előülők Liptó és Gömör; napi rend: a tegnap kezdett viszonzóirat.

Ezt látjátok és olvassátok, miképen elég rendben van ide fölírva; de ne gondoljátok, mintha e rend a kerületi ülés rendének symboluma lenne. Mert az ülés ugyan egyike vala a legzajosabbaknak. A viszonyúzeneten ugyan végig mentünk; holmit megigazítani rendeltünk; de egyszersmind a lárma miatt kábult fővel jövének ki; s minthogy magunkat hibásaknak természetesen nem ismerjük, az előlülőket kárhoztattuk.

Hiszen, uraim, nem mondom én, hogy minden előlülő Niezky és Deák; de hát oly gyűlés, mely az ország választottaiból áll; nem tudná magát magában is rendben tartani?

Nem;

S ha merem kérdezni: miért?

Mert látja uraságod szemeivel, és hallja füleivel, hogy nem!

No, no! az okoskodás ugyan a logica szabálya szerint hibás; de minden esetre kézzel fogható. Ajánlom magamat.

Pozsony. Január 26. 1833.

Ültem és irtam, midőn ablakom alatt, az estveli alkonyban muzsikai hangok zendültek meg. Néhány jókedvű ifjacska volt, kik a Czinka Panna és Bihari nem-

zetségéből származott, s a mindennapi kenyér után indult hangművészektől-e vagy hanggyártóktól kísérve, a szatmári követ fülcinek egy kis vigalmat szerezni jövőnek. Köszönöm uraim; de ha az én beszédeim is ily csikorgók, mint a ti cigányaitok vonóji alól jövő hangok; úgy és és ők szerencsétlen művészek vagyunk. Azonban, ez hazai dicsőség. Isten neveljen bennünket minden jóban!

Pozsony. Január 27. 1822.

Az egyszeri asszonyka az egyszeri püspökhöz panaszsza járult; mert, ugymond, ő imádkozni nem tud.

S hogyan? kérdé az egyházi ur.

Én úgy akarnék pedig! folytatá az asszony; de valahányszor kezdem, egyszerre elfogódom; s egyebet nem tehetek a sohajtásnál: oh!

Jó asszony, felelt a püspök, te tudsz imádkozni; és jobban, mint én!

E történetecske jut eszembe most, midőn az est órájában reggeli érzeményimre visszagodolok.

Halljuk!

Nem! édes barátim! Ma 19-ik van; s e nap az én honnmaradottimnak szent. Az a mi szent, annak emléke szívben zárva marad; s legfőlebb is, mint hallátok,

egyetlen egy sohajtással lebben ki. Azért, uraim, Isten hezzátok; ma számatokra szavaim nicsenek.

Pozsony. Januar 28. 1833

Emlékezzetek Révaira, kinek e nap szent. De én tudom, ti minden egyébről gondolkoztok, csak a nagy férfiuról nem, kinek ti és gyermekeitek és unokáitok ezer iziglen oly sokkal, oly kibeszélhetetlen sokhal tartoztok?

És tévétek-e valamit, mivel e tartozást, bár kis részben, teljesítettétek volna?

Nem, édes barátim, ti mind eddig nem tévétek semmit!

S talán épen ábrándozónak vélitek az országgyűlési követet, kinek a legelőről szóló czikkely mellett, a vers- és gramatika-faragó ember is eszébe jut?

Isten, és az ő szentei bocsássák meg nektek e vétket; de én azt hiszem. a férfiu, ki vivott a nyelv ellenségeivel, mint Herakles a lernai kigyóval; ki éjeket virasztott, s vándorlóná lön e földön, hogy titeket saját kincsetekkel megismertessen; ki többre böcsülte az igazságot, mint éltenyugalmát; ki koszoru reménye s kitüzött díj nélkül küzdött, hogy nektek csillogó pályát készítsen — a férfiu, mondom, érdemlené már egyszer: forditanátok figyelmet reá.

Higyétek el, míg azt nem teszitek, míg azokat, kik mindent értetek csináltak, nem tisztelitek, áldás nélkül fogtok maradni: mint a nép, mely profetáját, s megváltóját halálra üldöze.

Azonban, ti nem szeretitek az igazságot hallani; ti hamis próféták által el vagytok kényeztetve; vakok akartok maradni saját javatok s jóltevőitek iránt.

Am lássátok!

Herezeg Kopácsy József primás.

A legszegényebb sorsból a legmagasabb rangok egyikéig jutott el e férfiú, ki hunnyászkodást sehol nem mutatott; hanem mindenkor emelt fővel és a lelki erőnek diadalával törte meg útját. Midőn az esztergomi primási szék oly sokáig üres volt, a közvélemény Kopácsyt remélte utódaul Rudnaynak; de mint hasonló esetben mindig, úgy itt is sok ellenség támadt, pedig Kopácsy a hercegi méltósággal járó primatiát csakugyan nem kereste.

Metternich magához hivatá a hunnyászkodni és koldulni nem akaró büszke magyar papot, ki a pázmáni székeknek sok böcsületet hozott, — s a minister bizalmasan azt mondja Kopácsynak.

„Önnek igen sok irigye van!”

„Harmincz éve dolgozom azon, hogy minél töb-

ben legyenek.“ Ekkor látta a minister, hogy e vádnak tett kérdést csak büszkeségnek tartja, nem hallgatott többé az irigykedők fondorkodására, hanem kinevezését elrendelé.

Biz én most már nem tudom megmondani, hovávaló plebánus neveltette Kopácsyt, de az bizonyos, hogy midőn püspöki székét Veszprémben elfoglalá, s a megyebeli papság a szertartásos kézsókolásra bejött, egykori nevelőjének elébe kocsizott, és ő csókolt neki kezét.

Egykor nagy ebédet adott, s észrevette, hogy valamelyik káplán, ki szinte részesült a meghívásban, nagyon kereste az utolsó helyet, mi egy szegény káplányt megillet; de csak nem bírta azt eltalálni.

Észrevette ezt Kopácsy, és megközelítvén a káplányt, mosolyogva mondja :

„Csak ülj le bátran, édes fiam, ott az utolsó hely, a hol te ülsz.“

A veszprémmegyei gyűlésen H . . . . (egykor kapitány) mindenkori ellensége a papoknak, nem mulasztott el egyetlen alkalmat, hogy a papságot ne gunyolja, és épen egyszer Kopácsyval szemközt állva mondja :

„Szja, uraim, nem tagadhatjuk, — midőn apáink arról tanakodtak, hogy fiaikat micsoda pályára eresszék, rendesen így okoskodtak: ez a fiu nagyon szereti a hasát, legjobb lesz papnak.“

„Igaza van a tekintetes urnak, — felel Kopácsy rögtön, — hanem egyet elfeledett mondani a tekintetes ur (a ki mint fölebb is mondtam, hogy egykor kapitány volt) hogy a másik fiuról meg azt mondák: ez a kölyök vásott, mint az ördög, tanulni nem akar; tehát jó lesz katonának!“

Kopácsy a herendi porcellángyárnok Fischer Móricznak kitűnő pártfogója volt, és egyik megrendelést a másik után tette, hogy a nagy szorgalmu embernek minél több ösztönt adjon.

Ezt valaki bizonyosan megirigylette, s nem röstelte Fischert a kegyből kiejteni.

Kopácsy végtére megunt a dolgot, s föltette, hogy előkerülendő alkalommal ez áskálódást visszautasítja.

Meg kell még jegyeznünk, hogy az illető egyén nem volt valami közönséges ember, s így pusztá félbeszakítása a beszédnek alig lett volna helyén.

„Méltóságod csak minden áron előtérbe viszi ezt az embert?“ Szólamlik meg újra Fischernek ellensége,

ki hibetóleg föltette magában, hogy addig nem nyugszik, míg Kopácsyt el nem idegeníti tőle.

„Tehát ön Fischert nem méltányolja?” Kérdi Kopácsy.

„Öszintén szólva, nem.”

„Legalább mondja meg ön az okot.”

„Elég abból annyi, hogy ez az ember — zsidó.”

„Csak annyi a baj, — mondja Kopácsy karonfogván a békétlent, s az átellenben lóggó gyönyörű Salvator - képet mutatva neki, kérdi :

„Ösmeri ön e képet?”

„Ő igen, — ez a megváltó.”

„Micsoda nemzetheli volt?”

„Zsidó.”

„Ha ön egyéb okot nem tud Fischer ellen. — úgy megenged, hogy e jeles magyar művészt tovább is kitüntetem.”

Ugyan Kopácsynak volt még Fischerrel egy megemlítésre méltó dolga.

A hercegprimás megrendelte Fischernél József nádornak képét porcellánra; s az árt huszonöt darab aranyban állapíták meg.

A kép készen lőn, még pedig oly kitünő szerkesztésével, hogy a herendi gyárnok leghiresebb készítményeit is túlhaladta, s a jeles gyárnak nagy örömmel

sietett Esztergomba, hogy a képet megrendelőjének bemutassa.

Kopácsy nagy meglepéssel fogadá a képet, s a huszonnégy darab aranyat lefizeté; de a képet is visszaadá :

„Nem szabad e képet megtartanom, ez oly jeles, hogy ünnepiebb alkalomra használandó.“

Fischer elvitte a képet, néhány évig magánál tartá, s előkerült alkalommal bemutatá azon vendégeknek, kik Herendet művészi szempontból keresték föl.

Később Fischer Bécsbe is elvitte a képet, még pedig épen azon időben, midőn József nádornak leánya a brabanti herczeggel egybekelendő volt.

A belga követ meglátogatván Fischernek raktárát, e képet is megnézte.

„Fischer ur . . . szólítja meg hazánkfiát, . . . ezen arcképnek hasonlatossága megfelel az eredetinek?“

„Arról excellentiád meggyőződést szerezhetsz magának, palotájába küldendem, hol vendégei megösmérik.“

Ugy történt, s az ösmerős vendégek nem győzék dicsérni a képet.

A követ alkuba bocsájtkozáék.

„Nem szívesen adom el e képet.“ Válaszol Fischer a követnek kérdésére.

„Meghiszem, — folytatja a sürgölést a követ, — hanem egy rendkívüli alkalomból hiszem, hogy ön, mint magyar, nem vonakodik e képtől megválni.“

„Bizonyosan nem! — Mondja Fischer némileg gyanítva, hogy a követ mit akar.

Ezen kép a fő herceg asszony teremébe helyezték épen azon pillanatban, midőn esküvőre ment. —

Apját ezredének öltönyében lerajzolva látván, — gondolt szülőföldjére — Magyarországra!

Midőn Kopácsy esztergomi érsek és primás lőn, a káptalannal mindjárt a legelső héten megösmerkedett; hanem a nagyon is magyar primás hamar észrevette, hogy a káptalan tagjainak legtöbbször idegen nevűek van.

Valamelyik veszprémi kanonok eljött Kopácsihoz Esztergomba, hogy a tőlök elvált főnököt meglátogassa, — bizalmas beszédbe ereszkedtek, s utóbb az esztergomi káptalanról is előjött a szó.

„Milyen emberek a káptalanbeliek?“ Kérdő a veszprémi kanonok.

„Gondold el, ... mondja a primás szívből kacagva, az egész káptalanban két magyar ember van, az is az egyik német a másik pedig tót.“
(Értsd: Németh, és Tóth.)

Midőn az esztergomi főegyház építésének folytatását átvette, mindenfelé tudakolódzott a legjelesebb művészek iránt, kikre a füstészeti részt bízni fogná.

A választás az oltárképre Grigolettire esett, ki mint tudjuk, az oltárképet közmeglepetésre, tehát túl a várakozáson gyönyörűn fejezte be.

Sokkal nehezebb lőn a freskofüstésznek megválasztása; mert itt az ajánló tekintélyek nagyon szétágaztak, végre azonban egy bécsi művészen megbizott.

A művész eleinte igen simuló volt, és Kopácsynak Titiánra vonatkozó elveit helyeseknek találta, ezer pengő forintot foglalóképen föl is vett.

Néhány hét múlva azonban a tisztelt ur kerekén megírta Kopácsynak, hogy ő bizony nem indul senki után, mert ő másolni nem fog; hanem teszi azt, mi neki tetszik; mert ő maga is tekintély.

Kopácsy sehogysen szándékozott másolatot szerezni az esztergomi fő egyház számára, hisz e helyre főleg újat kelle keresni; legfőlebb a modort igényelhetten, mi neki éppen megtetszett; de hogy a művész távolról se higye, mintha Kopácsy korlátot akarna neki szabni; megírta neki, hogy munkásságát nem kívánja igénybe venni.

Ekkor a kötekedő művész azon hitben, hogy a foglaló úgy is megvan, azt mondja valakinek:

,E jámbor ember bizonyosan az ezer pengőt akarja visszakapni, s úgy megszabadulni tőlem; hanem ne féljen, minthogy van nekem is eszem, tehát megírom neki, hogy tetszéséhez alkalmazom magamat, mit ért ilyen ember ahhoz, hogy én mit csinállok.

Ezen szavakat a primás néhány nap múlva szóról szóra megtudta, s azonnal íratott neki, hogy az ezer pengő forintot is bátran megtarthatja, és még sem kell!

Helmeczy Mihály.

Attól félek, hogy tiz esztendő múlva már kevés ember lesz, ki Helmeczyt, azaz, a Jelenkort ösmerte, melyben az öreg urnak csak annyi munkája volt, hogy a nyomtatási hibákat kijavította, és mégis, oh irgalmas Isten, ezen fáradságaért a nemzet többet adott neki háromszázezer forintnál.

Az igaz, temérdek ujszót csinált, annélkül, hogy az A c a d e m i a jól tudna magyarul; mert valahányszor egy tagot választottak meg, a jegyzőkönyvben mindig így volt megemlítve:

„N. N. tudós hazánkfia a m. t. társaság tagjául mai napon elválasztottt.”

„Jaj!...jött haza Helmeczy nagy méreggel, s a mi a tekintetes és nemzeti czímnél is sokkal alábbvaló, mondom, azzal titulálta meg érdemes collegáit, s

azt mondja: Gondolják csak az urak (tudniillik a segédszerkesztők,) már megint úgy mondták odabenn azok a (. . . . .) nem merem kiírni, hogy micsodák, hogy N. N. a m. t. társaság tagjaul elválasztatott. Hisz — azt mondja tovább egész méreggel — a borjukat szokás elválasztani.

Négyszer szokott az öreg ur egész éven át a lapba írni, még pedig akkor is az időjárásról, mi ismét annak a jele volt, hogy a törteli plebános ur Pesten van; mert rendesen csak az ő tudósítása volt hiteles.

Vidéki levelezői gyakran rászedték, egyszer a a többi közöl a székes fehérvári fiatalok közöl valami kópé azt írta neki csupa kutyaságból, hogy az ottani legelső orvos (egy sánta borbélylegény) egybekelt a a legszebbik hölgygyel (egy nyomorék jegyszedőnével,) azon kívül pedig igen fontos ujdomság, hogy a védegyleti tánczvigalom szerfölött népes volt, s a polgár őrség fegyvereiből volt kirakva e mondat: Éljen a védegylet. Már most képzelje magának valaki, hogy mekkora lenne, például egy D. bötü, melynek kellő gömbölyüségét őrfegyverből kellene kikerekíteni?

Egyebiránt akadt ám megint olyan ember is, ki a szerkesztőtől rémitő bolondokat kívánt, így egy izben valamelyik régi előfizető nagyon alázatosan kérte Helmecezyt, hogy neki, mint régi előfizetőnek, ezen tekintetnél fogva, valamint azért is, hogy ő már öregebb

ember, nyomassa a Jelenkort egy példányban öregebb bötükkal.

Mihály bácsinak életéből mindenesetre legnevezetesebb adat, hogy új szavakat csinált, még pedig legtöbbet minden szófaragó közt; mert ha egy idegen szót megcsipett, elgondolkodott hetekig, csak valamiképp olyan jellemző szót faraghasson, mely elejével, vagy hátuljával atyafiságban legyen magyar szóval.

Igy nem csuda, hogy a sok új szó miatt nevezetessé lön, és egykor Helmecezy oly nevezetes volt az új szó faragásáról, hogy minden új szóért őt szidták meg a falusi atyafiak, kik a terem, szellem, tanoda, ápoloda, kisededóvó, löpor, kellék, kellem, virány, járda, szurony, csappantyú, szivar, szivacs és még száz meg száz szót megtanulni nem akartak; s minthogy új szót tanulni nem akartak, ráfogták Helmecezire, hogy nyakát törí a magyar nemességnek.

Helmecezyt megátkozták, pokolra kívánták; de ez csak annyi kárt tett Mihály bácsi étvágyában, mint mikor a verebet szidják, ha a buzaszemet megeszi.

Testben és — erszényben szerencsésen meggyarapodott, élt boldogul, míg aztán egy vidéki atyafi eltökélte magát, hogy a szószaporitón buszut áll,

véreset vagy vérnélkülit, az mindegy, elég az hozzá, az atyafi nagy elhatározással följött Pestre.

„Hol lakik Helmeczy?” Kérdi nagy mérgesen a legelső embert, kiről föltehetette, hogy Helmeczyt ösmeri, sőt azt is tudja, hol lakik.

„Az uriutezában.”

„De melyik házban?”

„Hol nagy bötükkal ki van írva: Trattner-Károlyi könyvnyomdája, — ott pedig épen az első emeleten lakik balra, — az udvarra nyílik az ajtó.

A boszut lihegő atyafi körülnézé a házat, melyre föl van írva: Trattner-Károlyi könyvnyomdája, s miután a házmester is bizonyossá tette, hogy Helmeczy hol lakik; eltávozék, alkalmas időt várván, a rettenetes boszunak véghezvitelére.

Szegény Mihály bácsi épen a „Jelenkor“-ból a nyomtatási hibákat bötüzgette, (E fáradságot még akkor sem röstelte, ha a legapróbb bötüket olvasta, pedig neki magának is oly apró szemei voltak, mint akarmi tatárnak.) mondom, épen a nyomtatási hibát pírghalta, mint a babot, midőn az ellenség a helyezetet vizsgálta.

Elkövetkezett az éj, mely kormos fátyolával betakarta a fővárost, és valamint ma, ugy akkor sem volt drága pénzért is egy árva lámpa nem csak az udvaron,

de még a lépcsőn sem, s így a rettentő boszuállás minden tanu nélkül történhetett meg.

Besurran köpönyegében az ember, sőt a lépcsőzetten, s egész elszántsággal épen az ajtóhoz közeleg. — Már ott van, elővesz egy papírdarabot, aztán ragacsot, melyet az ajtóra mázolván, a papírt rásimitotta.

Egy egész éjszakán át bántatlanul lóghatott volna ott, ha még ezer forintos bankjegy lenne is ott; pedig Helmeczy ma is kész volna föltámadni, ha tudniillik, eresztenék, éz azt hinné, hogy egy tíz krajczáros bankjegyet talál.

Reggel épen Mihály ur valaha legelső a tornáczon, látja a fölragasztott gunyverset, melynek következő magyarázatja van:

Itt lakik Helmeczy,
Ki a szavakat elmetszi.

Helmeczy bácsinak egy gyógyíthatlan nyavalyája volt; pedig ezt a nyavalyát oly régen gyógyította, s oly sokat költött rá, többet kétszázezer pengő forintnál, és mégsem gyógyult ki belőle.

„Ki volt az orvosa?” Kérdik önök.

„Nem volt annak, uraim, senki, — csak úgy maga fejétől intézte ő ezt a dolgot.”

„Tehát a patikába hordta?”

Dehogy hordta, dehogy hordta, a hova ő hordta, nem eresztett ő oda sem patikást, sem doktort; mert az ő nyavalyáján Darius uram valamennyi kincse sem segített volna.“

,Lehetetlen kitalálni, ha csak világosabban nem beszél ön!“

Jó, tehát világosabban beszélek, megmondom hogy Mihály bácsinák nyavalyája a fös vénység volt, s egy nagy ládába hordta ő a pénzt, s ha lehetett, nem is eresztette ki onnét.

Ó, vasláda, te szörnyüség es vasláda, melyből nekem egykor szinte járt huszonöt keserves forintom havonkint, s míg én onnét azt kikunyoráltam, többet kinlódtam, mint az a palóczatyafi, ki a törököket a budai várból éhséggel akarta kikoplaltatni, s már négy napig egy falatot sem evett, azon jó hitben, hogy ez használ.

Ó huszonöt forint pengő, melyet Helmeczi minden hónapban újra meg újra megkérdezett, hogy talán váltó, és én ugyan minden hónapban erősítém, hogy debzon pengő.

Lássák önök, ilyen ám az a nyavalya, miben a mi kedves Mihály bátyánk sinlődött; hogy ha ő fizetett, akkor a pengőt váltónak mondá; de ha neki fizettek, akkor a váltót mindjárt pengőre fordította.

,Spektábilis!“

Ez volt Mihály bácsinak megszokott czime, — ezt ő legszívesebben hallá, daczára annak, hogy az idegen szavakat nem szerette, kivévén ezen szót: *praenumeratio*.

Szja, ilyen a gyöngeség, kivált ha az embernek oíyan nyavalyája van, hogy Darius uramnak minden kincse sem elég.

Voltak Mihály bácsinak megszokott szavai, melyeket a háziak jól ösmertek, s mindenkor tudták, hogy Mihály bácsi mit ért alattuk. Ez már házi szokás volt.

„A gróf!”

Tessék már most elképzelni, ki lehetett ez a gróf? midőn széles magyarországon van vagy két-háromszáz.

Ez a gróf: Széchenyi István volt.

„Az intézet!”

Most persze önök a siketnémák, vagy a vakok intézetét, vagy akarmely jótékonyintézetet gondolnák.

Soha se törjék magukat, kegyes olvasóim, ezen intézet volt a „Jelenkor és Társalkodó,” melynek Mihály bácsi hűségese szerkesztője és kiadója volt, melyben még egyetlenegy idegen szót sem türt meg, — kivévén a praenumerációt.

„A boldogtalanok!”

Ugyan kit vagy mit gondolnak önök? hisz e kifejezés annyi emberre, annyi eszmére ráillik, hogy az ember nem is mer a találgatásba kezdeni; azért ne is tessék fáradni, megmondom, kik vagy mik voltak ezek boldogtalanok:

A nemzeti ujság.

Volt aztán még más szava is Mihály bácsinak!

„Azok a szamarak!”

Ezt persze önök sem fogják eltalálni, én meg nem akarom mondani, így tehát titok; ha csak valaki amugy meg nem kérdi, mikor alkalmunk lesz találkozni; mert hiában, nem való minden arra, hogy nyomtatásba adja az ember.

Ilyen volt tehát kedves Mihály bátyánk, ki uralkodó nyavalyájának köszönheti, hogy az élők világából oly hirtelen elment; mert meghűlvén Törtelen, hol jószága volt, — a vasuton nem ült a második helyre, hol kényelmes párnásszéken ülhetett volna; hanem ment a harmadik helyre a kemény padra, hol testét jól megrázta a kinos ülés, azon kívül pedig a kellemetlen szag miatt nyitott ablakhoz menekülván, a szónak legszorosabb értelmében, harmadik helyi jeggyel ment el a más világra.

Ugy megszoktuk mi Mihály bácsinak észjárását, hogy ma, nyolcz év múlva a Jelenkornak megszünése után, mindenik munkatársa képes megmondani, hogy Mihály bácsi mit irt a Jelenkorba, — pedig tessék elhinni, ő legkevesebbet irt bele, és csak arra vigyázott, hogy se jobbra, se balra ne hajoljon a lapnak véleménye, így akarván a pártok között szépen elcsuszamodni.

Pedig tessék elhinni, ez nem volt a legkönnyebb munka, azaz: hogy Mihály bácsi is gyakran megizzadt bele; mert ha egy mérgesebb levelező, ki egyszersmind praenumerált is, — valahogy nagyon opponált: Mihály bácsi készen tartott egy másik levelet a szomszédmegyéből, hol annak ellenkezője volt, és készen volt a ragacs, mi a sebet hegeszté.

Eleget beszélt neki a gróf, — (Hisz önök most már tudják, hogy ki volt az a gróf?) iparkodjék következetes szinezetet adni a lapnak, — mit a bácsi aztán úgy intézett el, hogy következetesen az a szinezete volt, hogy következetlen volt.

Azok a boldogtalanok, — tudniillik, a Nemzeti ujság nagyon hátul járt, — ott pedig röstelt menni Mihály bácsi, hogy sereghajtónak ne nevezze; — elől pedig, a hol a Pesti Hirlap volt, a gróf miatt nem lehetett: így kedves bátyánk előre és hátrafülélvén, végre sokáig gondolkozván, a „Társalko-

dóban“ a mondatok közt a politicust így jellemezte, meg sem gondolván, hogy saját sirversét írja meg:

Szolgáll az Istennek ; de csak olyaténkép,
Hogy az ördög ur is meg ne haragudjék.

Ezen verset bátran fölírhatnák neki, egy bötüsza-
poritással, azaz:

Szolgált az Istennek ; de csak olyaténkép,
Hogy az ördög ur is meg ne haragudjék.

Kis János superintendens.

Senki sem kérdi, honnét jó a hatalmas Duna? pedig az óriás folyam kezdeténél csöndes kis patak, játszó gyermekek szaladgálnak keresztül rajta, míg alább megdőbbenve állnak meg partjain, hisz eleven városként fér el rajta a sok hajó.

Ma már csak a kegyelet emlékszik vissza e férfira, ki korának fénylő csillaga volt; de bár új üstökösök jöttek is utána, megvan helye a litteraturai égen.

Apja jobbágya volt Festetics Györgynek, s a fiu, mint akárhány jobbágygyermek, töretlen vászongatyában és mezitláb járt el az á. b. cz. után; de mivel „jó feje“ volt, mint gatyás atyánkfiai mondják; tehát édes apja elereszté az apai háztól egy ezüsthussal, meg egy tarisznyára való sunka és pogácsával, s

igy ment fölsőbb oskolára, hol élődött a többi szegény diákkal az összekoldult tartáson.

A gyereknek csakugyan jó feje volt, s ez némi alkalmatlanságot csinált magának a tanárnak is; mert épen egy gazdag urnak gyermekét szánta a tanító első helyre; különben magának is elég rövidsége lett volna miatta.

Jaj, de nagy baj volt az, hogy Kis oly annyira föülhaladá tanuló társait és velük aztán az urfit is, hogy a tanító saját tekintélyének kockáztatása nélkül nem merte elejbetenni a másikat.

Kis ezt észrevette, jól ösmerte a tanítónak helyzetét, minthogy számos tagból álló családját mellékjövödelem nélkül nem táplálhatta; tehát hogy valamikép segítve legyen a tanáron, a próbatét napján nem jelent meg.

A tanár az igazgatóval szinte tudatá dolgát, megmondván neki, hogy az illető hatalmas ur nem csak a tanintézetnek; hanem átaljában az evangélikusoknak minő nagy jótévőjük: tehát egy kis örömet kár volna tőle megtagadni, de itt van a bökkenő: Kis kiválólag jeles.

Midőn a próbatétre nem jött el a fiu, — az igazgató a tanárral együtt résztvévén a fiunak sorsában, azon gondolatban, hogy bizonyosan beteg, — szállására siet.

Kist a szobában járkálva lelék.

„Beteg vagy?” Kérdi az igazgató.

„Semmi bajom, tisztelt igazgató ur?”

„Hát mért maradtál el a próbatétről?”

„Engem kegyesek lesznek külön kihallgatni, s akkor osztályozásra semmi szükség sem lesz.”

Ezen gyöngédsége megszerzé Kisnek a tanítók osztatlan bizalmát, s mindenkép törekedtek, hogy az iskolákat minél kevesebb anyagi szükséggel végezhesse.

Később a vetélytárs megtudta Kisnek e nemes földozását, atyjának is elbeszélte, s az okos apa most már maga kérte, hogy az érdemnek adják meg azt, ami az érdemé! És Kis mint első társai közt, végezte be a pályát.

Azonban itt nem végződik be a dolog, — a hatalmas apának fia is hatalmassá lön, s ezen kívül háladata is; mert midőn a kerületben a superintendensi szék megürült, és Kis már nem csak érdemeinél; hanem koránál fogva is a férfi korba lépett, épen az egykori iskolatárs lön legbuzgóbb hive, s épen neki sikerült a különböző véleményeket úgy összeegyeztetni, hogy Kis János superintendes lett.

Igy foly gyűrüként egymásba az ember élete,

melynek változatait oly sokszor megfogni képesek nem valánk.

Kis fáradhatatlan volt lelkeszi hivatalában ha-
nem egy kis alkalmatlansága mégis volt hiveivel, kik
az igazságos embernek egyenességét nem akarták meg-
szokni; mert midőn valaki meghalt, s a rokonok néha
az érdemetlent is nagy dicsérettel akarták más világra
ereszteni, Kis ezt semmi áron sem cselekedte meg; sőt
néha épen a bucsuztatónál mondá el a többinek réppen-
tő példájára, hogy minő hibái voltak.

Volt a helységben egy garázda ember, ki attól sem
félt, hogy egykor a tisztelendő ur még a koporsónál
fogja az igazságot kiszolgáltatni; s ezt addig beszélte,
hogy Kisnek is hirülvitték.

Kis egy hét múlva magához kéreti az embert, ki
el nem tudta gondolni, mit akar vele a tisztelendő ur.

„Ráér kend, István?” Kérdi Kis a garázdát.

„Igen is ráérek.”

„Nohát fölolvassom kendnek azt a halotti beszédet,
mit kendnek holta után fogok mondani.”

„Az cnyimet?”

„A kendét István.”

„Hisz én még élek!”

„Majd meghal kend, legalább tudja meg kend,
hogy milyen hire marad kendnek?”

Ezzel elővette az irást, és értelmesen fölolvasta, s a hallgatónak véleményét kérte.

„Tisztelendő uram, talán még ráérnék egyebet is cselekedni, mind eddig?”

„Ha kenden fogna még a jó szó!”

„Isten ugyse fog;” Mondja a másik, s azon naptól fogva senki sem hallotta, hogy garázda lett volna.

Gróf Széchenyi István.

Az annyszor emlegetett nagy férfinak életéből szintén közlünk néhány adomát, mely egy csekély részét teszi mindannak, mi róla országszerte tudva van.

Mikor még kapitány volt, legénységével igen megelégedett, csak egy volt, ki hetenkint egyszer kétszer bizonyosan lerészegedett. Ezt nagyon röstelte a gróf; de leszoktatni sehogysem tudta, végre magához rendeli az embert, s megparancsolja neki :

„Kend ma részeg fog lenni!” mondja a kapitány, s az ilyen alkalommal kirendelt vigyázónak átadta a szükséges pénzt, mely elég volt arra, hogy végkép lehassa magát.

Másnap délután jő a káplár, és jelenti, hogy a közember már megint kijózanodott, mire újra magához rendelé.

„Kend ma ismét részeg fog lenni!“ parancsolá újra,
a legény szinte újra leitta magát.

Igy folyt ez vagy nyolcz napig, de a legény meg-
unta a dolgot, s a káplárnak azt mondja, hogy akármit
csinál a kapitány, de ő többször nem lesz bolond, hogy
igyék; készebb elszökik.

Igy szokott le a részegségről; mert megmutatta a
következés, hogy még a részegesnek sem kell a bor,
ha parancsolva issza.

Egykor porosz tisztekkel volt egy társaságban, s
a hetvenkedő idegenek beszédjét hallgatni nagyon meg-
unta; de bármennyire huzódott is kifelé, mégis elég jó-
kor elérte egy porosz tisz, ki aztán hosszú ideig nem
maradt el a gróftól; hanem ment vele a gyakorlótérig,
hol vagy harmincz huszár gyakorlá a fegyvert.

„Önnek Poroszországba kellene jőni, — mondja a
hetvenkedő porosz — ott látna ön még igazi hu-
szárokat.

Széchényi nagyot nézett, nem hitte, hogy akad-
jon valaha egy olyan, ki azt mondaná, hogy nem ma-
gyarok az igazi huszárok.

„És mit látnék ott? Kérdi a gróf a poroszt.

„Hát láthatná ön, hogy a porosz huszár kengyel
nélkül is sebes nyargalást mer menni.“

A gróf mintha nem is hallaná a poroszt, odafordul

egy huszárhoz, ki nyergeletlen ló mellett áll, — azt mondja :

„Kapj föl a lóra, és háromszor nyargalj körül, a hogy Isten tudnod adta.”

Erre a huszár fölkapott a lóra, s a lovaglótért körülnyargalá, — mit a porosz bámulva nézett; hanem hogy ki ne fogjon rajta gróf, azt mondja :

„Azt látná ön, midőn a porosz huszár kengyelvas nélkül a nyeregbe veti magát.”

„Szénás! . . . mondja a gróf megint elfordulva, s egykor oly kedves közhuszárjának intve, — nem magas kendnek az a barna?”

Erre szénás alig néhány lépésnyiről neki futamodik, oly ügyesen, mint bármely angol lóidomár, hátulról a nyeregbe ugrik.

„Ez mind szép! mondja a porosz már neki pirulva, erre mindig meg lehet tanítani.”

„Igaz! mondja Széchényi, egyszersmint sugván valamit az őrmesternek, ki a parancsolat teljesítendő elment, a gróf pedig szorosan a porosz tiszt mellé állva mondja: Maradjunk így, — aztán meglátjuk, mit nem tud megtanulni a porosz huszár!

Erre vagy ötven lépésnyiről villámsebessen rohan feléjük kivont karddal egy huszár; de a mint még vagy tiz lépésnyire volt, a porosz tiszt tágitni akart, látva, hogy a lovas egészen nekik rohan. Széchényi nem

ereszté a tisztet; de midőn a lovas még közelebb vág-
tatott, a porosz kirántá magát a gróf karáról, s ol-
dalt ugrott, Széchényi pedig mereven megállott, vala-
mint a huszár is, ki épen egy lépésnyi távolságról állt
meg kapitánya előtt.

A porosz nagyon megszégyenlé magát, és többé
nem hívogatta Poroszországba igazi huszárokat
nézni.

Pozsonyi fölléptét mindenki ösmeri, s nem marad
más mondanivaló, mint hogy a ki eddig karddal szolgált
nemzetének, most szóval, irással és tettel mutatta
meg más körben, mennyi kötelessége van egy hazafi-
nak, ha azt szentül betölteni akarja.

Annyi tennivaló volt, hogy lehetetlen volt száz-
félére nem izgatnia, s utóbb némely ember mindig azt
mondá :

„Hát még mit akar ez a Széchényi?“

„Lóversenyt.“ Felel neki valaki.

„Lovakat futtatnak?“

„Igen, s a melyik előbb célhoz ér, jutalmat
nyer.“

„No, — még csak ez kellett, — boszorkodik a
másik, — csak jöjék össze azzal a gróffal, majd meg-
mondom neki.“

Épenséggel nem is kellett egyéb, csak a gróffal találkoznia, ki nagyon tudta a debreczeni szappannak azon tulajdonságát, hogy annyira tisztít, hogy a bőrt is lehuzza, — s ebből a jó fajtából hazánkfiái számára mindig tartott egy darabocskát.

„Na, Pista!... szólítja meg a grófot a nekikészülődőtt ember, hallottam megint valami bolondot.”

„Nos?” Kérdi a gróf.

„Most meg már lovakat is akarsz futtatni?”

„Igen, — ez neked nem tetszik?”

„De hát mi haszon van abban, hogy a ló fogadásból egyszer nagyon sebesen fut? Már ha mégis nagyon sietős dolga volna az embernek, s akkor megszorítaná, s akkor futna.”

„Hát te minek viseled a kardot oldaladon? . . . . Kérdi a gróf a gyűlés után kardos barátját, — hisz nincsen ellenség rajtunk; — add el, édes barátom.”

„Azt már nem cselekszem, — ha én hasznát nem vehetem, jöhet idő, veszi hasznát más; mert a mint apám mondá, olyan kard ez, hogy . . . .”

„Látod, — te nem akarod eladni a kardot; mert tudod, hogy jó, és biztos vasa van; mert már próbálva van: tehát édes barátom, én is azért akarok ló-futtatást, hogy jó fajta lóra tegyünk szert; de ezt csak úgy érhetjük el, ha jókor kipróbáljuk. Nos igazam van-e?”

A másik nem tudott ellentszólni, s ekkor még megtoldja a gróf a beszédet:

,Látod, barátom, — ilyenek vagytok ti valamen-nyien, mint az egyszeri német:

Kegel sol i holen?

Kegel hol i nit.

Kegel sol i scheiben?

Kegel scheib i nit.

Fort sol i laufen?

Fort vil i nit.

Da sol i bleiben?

Und da bleib i nit.

Isten áldjon meg, — mond meg a többinek is, pá!

A gróf megkezdé a riadót, s igazán elmondhatta magáról, hogy valóságos darázsfészekbe nyult.

Minden ember róla beszélt, mindenik adott neki valami czimet a deréktől és jeleستől kezdve a legroszabbig; de erre a gróf régen el volt készülve, még pedig ő is a szépszótól kezdve a legvastagabb gorombaságig.

Eleinte valósággal ostromoltaték, — a hol mutatta magát, már leste egy elkeseredett vitázó, hogy ha lehet, az eltévedt hárányt megtérítse, vagy legalább lelki könnyebbség okáért odamondjon neki.

Látta a gróf, hogy ő nehezen boldogul, ha csak egy pár emberrel keményebben nem bánik, s ha egy párt megijeszt, mindjárt jobban meghunnyázkodik a többi.

Egy jámborabb ur, ki Széchényit uramöcsémezni szokta, megcsipi valahol :

„Kedves öcsém, — már rég akartam magával beszélni.“

„Itt vagyok, kedves urambátyám.“

„Figyelmeztetni akartam valamire; mert látja, igen szeretem.“

„Arról meg vagyok győződve.“

„Nohát azt akarom mondani, — ne kössön ki úgy az emberekkel; mert sok elkeseredett ember van, s még utóbb egyszer éjjel . . . . . !

„Semmit se aggódjék, — urambátyám, . . . készen vagyok én.“

„Hogyan?“

„Látja urambátyám, — mondja Széchenyi kabátja zsebét hozzáérintve, melyben valami keményebb tárgynak alakját véteté észre, mi éppen úgy látszék, — mint ha a pisztolynak ágya volna.“

„Értem!“ Mondja a másik, és fejcsóválva válik el tőle.

Az öreg ur néhány óra múlva husz embernek is elbeszélte ezt a dolgot; és sokan szentül hitték, s éppen azért kerülték a grófot a jámborabbak; hanem egy okosabb tréfát gyanítva, a szemközt jövő grófba kapaszkodik :

„Pista, . . . ráérsz sétálni?“

„Parancsodra állok.“

„De én most vitázni akarok.“

„Hasonló kedvem van; tehát emberedre akadtál.“

„De mielőtt egymásba kapnánk, hadd veszek ki valamit hátulsó zsebedből.“

„Tessék!“ — mondja a gróf megfordulván, hogy a másik a zsebet kikereshesse, s íme, előhuz egy —
szarvast.“

„Hisz azt monda valaki, hogy pisztoly van nálad?“

„Látod, — barátom, minő gyöngé legényeink vannak; — kik ijedtükben még a szarvaskát is pisztolynak nézik.“ Most tehát süssük el bátran az ágyut!“

S a gróf még egy kötet munkát szórt a bámulók közé.

„A tudós társaság tehát nem pusztá óhajtas; hanem megvan!“ Szól egyike a lelkesebbeknek bizonyos urhoz, ki aztán szinte egyike a nem lelkeseknek, minők abban az időben szép számal valának.

„Nos, . . . aztán olcsóbb lesz azért a csizma?“

„Reménylem, a nemzet nem azért kívánt tudós társaságot alapítani, hogy a csizmaolcsóbbítást eszközölje vele?“

„Nohát mi haszna lesz?“

„Épen itt van maga Széchenyi, — szól az előbbi a grófra mutatva, — kérdezd meg attól.” S ezzel a grófot beszélgetésbe voná, elmondván az előzményeket.

A gróf nem mindenkor elégedett meg a lenézéssel, ő elleneit meg akarta győzni; s ha máskép nem boldogult, arra is vállalkozott, hogy leverje, mi aztán néha kiméletlenül esett ki.

„Szja, barátom, — mi nagyon szegény legények vagyunk még, és szörnyű keveset tudunk, — mondja gróf azon szándékkal, hogy a zavarba jött embert egy hamar ki nem ereszti; azért ha az megindult, ment vele a gróf is, a többi vendég pedig látva a grófnak tüzes beszédét, nem akarták háborgatni, s így egész kényelemmel márthatá meg csávájában a boldogtalant. Lásd, édes barátom, nem akarok egyszerre millio hiányt elmondani, valamennyit úgy sem tudnánk rögtön orvosolni; de lásd, valld meg nekem őszintén, oly nagy jószágon, mint neked van, valóban nagy tanulmány kívántatik a kormányzásra, — tehát például, — értesz-e valamit a csatornázáshoz?”

„Nem vagyok én mérnök.” Felel amaz.

„Igaz, te nem vagy mérnök, ta ahhoz nem értesz; hanem jószágaidon a pör is nem mindennapi dolog, — s ilyenkor hasznodra volna, hogy a magasabb jogi fogalmakat ösmerd; mert így vagy te fogsz másnak kárt tenni, vagy más neked, — tehát jogaidra magad ügyelsz?

„Bizony még azt is kívánnád, hogy juris doctor is legyek.”

„Igazad van, te nem vagy juris doctor, — ehhez te nem értesz; van ügyvéded, az gondoskodjék ügyeidről; de azt tudod, hogy a chemiának oly nagy befolyása van a földmívelésre, ennek a tudása gazdának oly rendkívül szükséges, és ha már évenként ezereket költesz; törekedned kell, hogy ezen ezerek meglegyenek, sőt a szükségesen kívül maradjon is; tehát a chemiával mennyire vagy ösmeretes?”

„No, hát patikárius vagyok én?”

„Igaz, te nem vagy patikárius, te ahhoz nem értesz; hanem jó, hogy eszembe jut, — tudod-e már, hogy hívják magyarul a patikát és patikáriust.”

„Az ördög tudja, — mondja a másik kinjában, — van is nekem arra gandom.”

„Ecce, tehát azt sem tudod, hogy a patikást gyógyszerésznek, a patikát gyógyszerertárnak mondják, — ezt jeleld meg, hogy el ne felejtse.”

„De miért?” Kérdi a másik.

„Azért, hogy valaki azt ne mondja, hogy magyarul nem tudsz.”

„Hát akkor nem tudok.”

„Igaz, te hát magyarul sem tudsz, — tehát végtére azt mond meg nekem, mint bizalmas barátodnak, hogy voltaképen hát mit tudsz?”

„Ejnye, bizon tréfálsz! Nyöszörög a másik.

„A világet sem, sőt a legkomolyabban beszélek, és addig nem nyugszom, míg meg nem mondod, hogy voltaképen tehát, mi az, mit tudsz?“

„Nojsz, ha már meg kell vallanom, biz én nem sok könyvet szakgattam el, s a mit tudok, kevés helyre elfér! Vallja be most nagy kinnal a megszorult.

„No most tehát én is megmondom, mire való ez a tudós társaság? Arra való pedig, hogy husz esztendő mulva fiad vagy unokád okvetetlenül tudjon valamit. Isten veled.“

„A gőzhajó!“

Midőn a lófuttatást megkezdé a gróf, számtalan ember megsajnálta a szegény párákat, melyeket agyon kinoznak gazdáik, hogy néhány száz pengő forintot kapjanak.

Széchenyi a „Világ“ czimű munkában igen helyesen fejtegeté aztán, hogy a méltóságos és tekintetes urak mennyire sajnálják a futtatásra készített lovakat, mint a melyeknek oly borzasztó kint kell kiállniok; holott az alig egy negyed órai kint leszámítva, azon megsajnált lovak gondosabban ápoltatnak, mint akárhány millio gyermek; s mégis mennyire jajgatnak érte, holott ha ugyanazon tekintetes és méltóságos

urak „for s ponton“ mennek, s a szegény párák a göröngyös uton, kátyuban, tengelyig érő sárban elakadnak, hogy biztatják a parasztot, hogy átkozott lovait ostornyéllel üsse; mert azt jobban mégérik, mint az ostort.

S ime, most, hogy a gőzhajó Pestről Bécsig megindul; sirárkozni kezd néhány száz ember, mert mi-tévő lesz a nyerges ujfalu, gönyői, öttevényi és nem tudom, hovavaló fuvaros, azonkívül az utba eső kocsmárosok, kiknek kenyerét most már elviszi a gőzhajó.

Ma huszonhatodik éve e történetnek, — ma már száz gőzhajó jár a Dunán, mellette pedig a vasut, és nem látunk egyetlen embert, ki koldusságát azzal mentené, hogy a gőzhajó vette el kenyerét; sőt épen megfordítva, a gőzhajózás harmincz ezer embernek ad kenyeret, még pedig jót, hát még a vasut?

A gróf eleinte majdnem a gőzhajón lakott, — szeretett az emberekkel együtt lenni, és meggyőződni, hogy a haladás e hatalmas eszközének czélszerűségével mik'nt barátkoznak meg az emberek.

„Árpád“ vigan szelé a hullámokat, a gróf ezer új dolognak eszméjével küzdve ment a hajón, és mosolygott, midőn az ázsiai kényelemhez és parancsoláshoz szokott nép lélekszakadva szaladt a második csöngetésre, s néhány keserű példa után okulva látta, hogy itt nem használ sem a hivatali tekintély, sem a

nagy hang; hanem a ki idejében nem jó, lennfeledik.

A pontosság nagyon nehezen esett; de csak megszokták lassankint, a hajón azonban még mindig erőt vett egyiken is másikon az otthoniasság, s egy mérges képü atyánkfia elnyújtózkodván az ülőhelyen, nem törődve senkivel, minthogy pénzeért itt is olyan ur akart lenni, mint otthonn; telepöködte a hajót.

A gróf ennek szemtanuja volt, s a „Társalkodóban” irgalmatlanul kikelt e faragatlanság ellen.

Persze, hogy az atyáinak is kezébe került a lap, s a magyar földesur most már nem csak a gőzhajónak adta meg magát; hanem látta, hogy még olyan igazság is van, mikor a garázda embert ujságba teszik, s világ csufjává lesz.

Minő elfogultság uralkodék még csak huszonöt év előtt is, midőn számtalan ember nem hitte, hogy gróf Széchenyi a neve alatt megjelent munkákat maga írja.

Oly ritkán láttak egy grófot, ki maga is utána látott valaminek, s minden ügyét nem bízta másra, hogy önkénytelenül azon vélemény terjedt el, hogy egy gróf akarmi dologra sem képes; miből ismét következik, hogy könyvet írni meg éppen nem tud.

Az ugyan furesának látszik; de mint egykori ural-

kodó vélemény megemlitendő, s a ki az átmeneti korszakokat vizsgálja, látni fogja ebben is, miként meggyünk lassankint előre, s ma már nem csudálkozik senki még azon sem, hogy egy grófnak esze van és könyveket ír.

A ki tán ezt nem hiszi, azzal nem fogunk vitázni, ép oly kevésbé, mint a ki azt hiszi, hogy a grófkisasszonyok nem esznek kenyeret, húst vagy más elevelt, minővel szegényebb ember is táplálkozik; hanem fehér czukrot.

A balvélemény gyorsan elterjedt, és Széchenynek ellenségei nem tudván a kemény igazságokat pusztatagadással megsemmisíteni, szerzőjének oldalról akartak legalább egy kis érzékeny vágást adni; tehát nagyban beszéltek, hogy nem a gróf írja ám a könyvet; hanem a titkár.

Az eg ügyüeknek és roszakaratuaknak megvan azon tulajdonságuk, hogy a hirt az illetőnek megviszik, az egyik ostobaságból, a másik pedig gonoszságból.

A gróf szinte részesült e szerencsében, s már néhány filkó csakugyan kivallatta vele, hogy nem ő írta, s a gróf nagy hitre megvallá a balgának, hogy egy betűt sem írt maga, ő csak nevét kölesözüé oda.

Ezen lágy fejűek szaladtak szerteszét a bizalmas vallomással, csak hogy okosabb emberek

felvilágosíták őket, hogy a gróf együgyűségükért tette őket bolonddá; hanem következtek a rossz lelkűek, s ezekkel már keményebben kelle bánni.

„Nos, ... Stefikém, — kezdi az egyik tele epével, ... kapunk megint valami újat?”

„Nem sokára, nem sokára!” Mondja a gróf készen várva a szemtelen támadást.

„Hát dolgozunk már nagyban?”

„Éjjel, nappal.” Felel a gróf.

„Persze, csak úgy dictandó megy a dolog.”

„Ugy legkönnyebben megy.”

„S a sekretárius írja, a mit te dictálsz.”

„Szóról, szóra.”

„Aztán mit dictálsz annak a sekretáriusnak?” Gúnyolódik odább a másik.

„Egy nagy és új eszmét.”

„Arra már én is kíváncsi vagyok, mit dictálsz annak a sekretáriusnak?”

„Mindjárt megmondom, barátom; hanem előre bocsájtok valamit, azt tudniillik, hogy a bibliából tudjuk, hogy Isten a világot hat nap alatt teremtette.”

„No, igen.”

De vannak olyan források, melyekből azt olvasuk, hogy a paradicsomban az állatok is beszéltek.”

„Bizony, barátom, azt magam is hallottam, és mi volna abban valami lehetetlenség, midőn a biblia sze-

rint Balaam prófétának szamara megszólamlott; tehát mért nem beszélhetett volna a paradicsomban a többi?“

„Én egyenesen és határozottan kimondom, hogy minden állat beszélt.“

„No, ez hatalmas egy állítás lesz !“ Bámulja a másikat, teljes gonoszsággal akarván kinevetni a grófot.

„Hogy ne, . . bizonyítja a gróf, — hanem mármost azt is be akarom bizonyítani, hogy az állatok miképen vesztették el szólási tehetségüket.“

„Nos?“

„Gondold csak, az egész állatvilág egy élhetetlen számar miatt vesztette el ezt a szép tulajdonságot.“

„Hogyan?“

„Lásd, az állatok egymásközt arról beszélgettek, valljon az Isten maga teremtetten-e a világot, vagy hogy a nagy munkában más is segített néki?“

A gróf némi szünetet tartott, mire a másik kezdészevenni, hogy itt aligha nem két lábu szamarat ért a gróf, s hogy ez a történet ide vonatkozik. Aztán ismét folytatja a gróf, midőn látta, hogy a szomszéd kezd melegedni:

„Mondom, erről beszélgettek az állatok, melyek elég gyarlók voltak teremőjük erejét kétségbevonni, s ime a számar fölmege a hegytetőre, hogy beszédjét minden állat hallja, s azt mondja: Lehetetlen, hogy

maga csinálta volna, bizonyosan valaki segített neki. Erre az Isten megbünteté az állatokat, és elvette tőlük a szólástehetséget;... hanem, — mondja a gróf közbevetőleg, — a két lábu szamarakat ez a csapás nem érte, s mai napig hiresek, hogy semmit sem tudnak és semmit sem hisznek.’

Hiában, nem nyughatott ez az ember, nem nézhette a fahidat, mely gyarlósóságának annyi jelét adá, — nem nézheté a jeget, melynek hátán némely ember ugyan meg is él, és néhány száz át is jár; de biz azért mégis nyomoruságos közlekedési eszköz. — Legyen hát lánczhid, mely a két várost egybekapcsolja.

De hidat nem csinálnak ám ingyen, s ha már annyi millio forintba kerül, azon nem eresztenek át senkit ingyen; hanem fizetni kell.

Tessék azt jól meggondolni, hogy husz évvel ezelőtt fizetni olyan sajátszerű eszme volt, mely még a megneveztetéssel is atyafiságban volt.

„Legyen hid, — de azon csak az fizessen, a ki nem nemes!”

Ez volt a jelszó, csakhogy ezen jelszó mellett nem készül meg a hid, és Széchenyinek írni, beszélni és küzdeni kellett, hogy a hid meglegyen, s épen

ezen okból hány embert kellett rábeszélni, simogatni, megszidni és összekáromkodni.

Végtére engedett a többség, — a mi annyit tesz, hogy kisebbségben is számosan voltak, s egy ezek közül megcsipi a grófot:

„Hallja a gróf, — ez a magyar szabadság?”

„Nem tudom, mellyiket tetszik kérdeni.”

„Hogy a nemes ember fizessen a lánczhidon.”

„Biz ott fizetni kell.”

„Már legalább találtak volna valami módot, hogy rajtunk ez a gyalázat ne történt volna.”

„Hisz van egy kis kibuvóajtó, mit azoknak hagyunk, kik semmi áron sem akarnak fizetni.”

„Nos?”

„Persze úgy van határozva, hogy a ki magán a lánczhidon megy, az fizet....”

„No igen, hagyja helybe a másik, — de aztán?”

„A ki azonban a hid mellett akar elmenni: az semmit sem fizet.”

Pest, az országnak szemfénye, 1838-ban majdnem végpusztulásra jutott. Mindenkit megहतott a csapás, főleg pedig a grófot, ki Pestnek emelésére mindent áldozott.

Jó barátokkal volt együtt, — mindenik sajnálta

azt a fiatal várost, és számolgatni kezdék, hány év alatt fogna ismét fölujulni?

„Legalább száz év kell! Kiált föl az első.

„Annyit már nem mernék mondani, — véli a másik; — hanem ötven esztendő kell.

„Annyi sem, — mondja a harmadik, — elég huszenöt év.“

„„Minthogy, batátim, valamennyien nyilatkozatok, s egyik a másik után az előbbeninek állítását mindig megfelezte, — jegyzi meg a gróf, — én is csak a felezésnél maradok, s azt mondom, tizenkét évnél több nem kell.“

Ezen beszélgetés után hat év eltelt, s a négy jó barát megint összekerült, s eszükbe jutott a hat év előtti beszélgetés.

„Nos, barátim, — mondja a gróf minden irányban megjárván a várost, — ki mondja azt, hogy itt hat évvel előbb oly rémitő árviz volt?“

„Senki.“ — Szól az, ki száz évet szabott a fölepülésre.

„Ugy-e, megfeleztük egymás állítását, s ime míg én csak tizenkettőt mondtam, a szorgalom azt is megfelezte, mit én mondték, — tehát mi lesz e városból száz esztendő múlva!“ Mondja a gróf dicsőült arcz-czal.

Jobbat nem tehetünk, higgyük azt, mit a láng-

eszü ember remélt, s reményünkben gyermekeink boldogulni fognak.

Széchenyinél láttam azon ivet, melyre neveiket írák azok, kik az állandó hidnak tervezetét szükségesnek láták, s annak létesítését minden kitelhető módon elősegíteni ajánlkoznak.

A gróf ez ivet legbizalmasabb óráiban szokta előmutatni; s én már akkor láttam, midőn a hidnak hatalmas oszlopai álltak, s néhány nap múlva a két oszlop közötti lánczolatot is összekötni akarták.

Sohasem feledem e pillanatot, — a gróf igen izgatottnak látszék, 1848-nak hatodik havában valánk, s a gróf épen valamivel előbb arról beszélt, hogy a kegyeletnek szent erkölce minden irányban fogyófélben van.

A ki az akkori időket ösmeri, tudni fogja, hogy a gróf miért mondhatá ezt, — s én néhány szót mondek, mi némileg megnyugtató.

„Tizenhat ember! — kiálta föl, az ivet egy asztalkán kigyürve, s én a neveket végignézem, — ki emlékszik meg egykor rólatok? Kérdi, . . . annélkül, hogy feleletet várna.

Ekkor lép be a huszár, s jelenti, hogy három parasztember akar bejöni a grófhhoz.

„Hadd jöjenek be, — mondja a gróf majdnem öntudatlanul, — s a bejelentettek beléptek.

„Széchenyi István gróf urat tisztelhetjük személyében? — kérdi az első, szép szálember, sudár bajusszal, az egész tekinteten valami erőteljes kinyomat lévén.

„Én vagyok, jó barátim, — mivel szolgálhatok?“

„Könnyen készen leszünk kérelmünkkel, — mondja az előbbeni, ha kegyelmes urunk jóságát nem tiltja tőlünk.“

A gróf fölizgatott volt; de a szokatlan vendégeknek megjelenése nagyon földeríté, s a jó arcokat látva, szinte érezte, hogy örömet veend tőlök.

„A mit én tehetek, — bizonyosan meg lesz téve.“ Biztatja őket a gróf, s a másik örömtől sugárzó arczczal mondja :

„Pesten volt dolgunk a helység dolgaiban, — s minthogy a lánczhidat megnéztük, nem akartunk elmenni annélkül, hogy gróf Széchenyi Istvánt meglásuk; azért idebátorkodtunk a gróf urhoz, és csak azért esedezünk, engedje meg nekünk, hogy kezét megfoghassuk.“

.....
Én nem tudok többet ehhez; hanem az igaz, hogy Széchenyi István csak kitünő eszü ember volt, és tesék elhinni, hogy akkor az sem tudott szólni!

Nagyon meggyült az első miniszterium baja, az ellenzék hangosan szólt, s a többi közül Sz..... nagy vitába ereszkedik Széchényivel az erkélyben.

„Tehát mit tegyünk?” kerdi Széchényi.

„Mondjon le a miniszterium,” pattogott a másik.

„Jó! — felel Széchényi — legyen az ur miniszter.”

„Én nem akarok lenni,” szabódék amaz.

„Furcsa, — kiált föl a gróf, elővévén éles gunyorát, — az ur éppen úgy tesz, mint a bulldog.”

Elvörösödik Sz....., mérgében lángol az arcza, Széchényi szelidebben veszi a dolgot :

„Sohase tessék aprehendálni — mondja — ez a faj igen nemes állat.”

„Nekem is van,” mondja amaz.

„Annál jobb,” folytatja a gróf, ki elemében volt, látván, hogy ellenfele félig a nevetséges térre szorult — mert úgy tudni fogja ön, hogy a bulldogebnek az a természete, hogy ha szerit teheti, mindjárt a szénába veszi magát.”

„Az enyim éppen azt teszi,” szól közbe a másik.

„Annál jobb,” mosolyga a gróf — tehát a mint mondom, a bulldog a szénán heverészvén, midőn a házi állatok jó étvágygyal a széna felé közelednek, azoknak sem hágy enni a szénából, pedig maga sem eszi meg! Fiat applicatio!

Lement a gróf az alföldre, hogy a Tiszának kicsapongását szabályozás által megszüntesse. Utjában méltó böcsüléssel fogadtaték, egyik küldöttség a másikat érte, s a gróf nagy örömmel látta, hogy eszméinek korszerűségét mindenki belátja.

Betért ő a falubirák s egyszerű emberekhez is, — hosszan beszélt velük a Tiszának különböző kártételeiről, s így nem csuda, hogy a dolgot minden részletében jól ösmerte.

Egy alkalommal egy csárdánál állapodának meg, hol a csárdással szinte beszélgetésbe eredt.

A csárdás, mint ez a faj átaljában, egész bátran beszélt, mi a grófnak szerfölkött megtetszett.

„Sok kárt tesz a Tisza.“

„Én tudom azt, uram.“ Mondja a csárdás.

„Bizony régóta dul ez a viz az alföldön.“

„Akar megunhatta volna az ember.“ Véli megint a csárdás.

„Meg is sajnáltuk már kigyelmeteket.“

„Az a baj, uram, hogy csak szánakodással segíhetnek rajtunk; hanem azért a Tisza csak kiönt.“

„Na, azért vagyunk itt épen, hogy megorvosoljuk ezt a bajt.“ Mondja a gróf.

„Lesz baj, uram, ezzel a szilaj állattal.“

„A Tiszával?“

„Azzal, uram, — mondja a gazda — elég bő vérű, nem ártana rajta egyszer eretvágni.“

Ugyan ezen járaskelésekkel az illető megyék mindenütt küldöttséggel fogadák a grófot, részint hogy tisztelegjenek a nagy hazafinál; részint pedig kölesös értesülés miatt.

Biharmegyében ez időben Tisza volt a főispán, ki az ellenzékkel nem a legjobb lábon állt, s e miatt annak feje B. Ö. — akkori alispán keserves dolgokat mondogatott neki, s a hol lehetett, mindenkép üldözte.

E vita ösmeretes volt az országban, és B.-nek meglehetősen sikerült Tiszát nem csak elkeseríteni, hanem egy némely dologban engedelkenységre bírni.

Épen ezen időtájban történt gróf Széchenyi Istvának a helytartótanácsnál a közlekedési ügyekre nézve való kineveztetése, mit igen sokan görbe szemekkel néztek.

B. Ö. hivatalosan kiküldetve lévén a bihari küldöttséggel, el nem mar adhatott; hanem a gróf iránt föltűnő hideg volt, mit az a sok hátrahuzódásból nagy hamar észrevett.

A gróf mindenütt fölkereste a szikrázó kis embert, és mindig Kollegaurának czimezt e.

B. nagyon bosszonkodott e nem érte tt czimezé-

sen, s minthogy sehogy sem birt velejére találni a czi-
mezésnek, végre fölپattan a gróf ellen, s kérdi :

„Nem mondaná meg nekem a gróf, hogy miképen
lettem én kollegájává ?“

„Furcsa, — mondja a gróf, — hisz ezt önnek
csak ugy kellene tudnia, mint nekem.“

„Pedig még sem tudom.“

„Dehogy nem, édes kollegauram, hisz mi mind-
ketten a Tiszát regulázzuk!“

Vörösmarty Mihály.

Magyarországnak első rangu költője.

Bebizonyítá, hogy e méltóságra a legszegényebb ember is eljuthat minden pártfogás és kinevezés nélkül.

Ez a hely kinevezés által be nem tölthető.

A szegény magyar író legtöbbnyire prókátorságra szánta el magát; mert a korlátokat nem igen tűrő lélek még legkényelmesebbnek látta az ügyvédi pályát, hol a jogvédelemnek magasztos eszméje elegendő tápot ígért az ifju képzelődésnek.

Mint előtte és utána a legtöbb, Vörösmarty is ügyvédségre adá magát; mert hogy valaki magyar író lehessen, szükségképen valami kenyérállomásról kell gondoskodni; mert különben...

Ez a különben annyit tesz, hogy a levegőből a magyar író nem élhet meg; pedig már nem egy próbálgatta; azonban ez a fontos találmány, ugy látszik, messze van a valósulhatástól.

Pest mindenkor legtöbb kilátással szolgált fiatal ügyvédnek, s minthogy Vörösmarty épen az ügyvédi oklevél megnyerése előtt már irt: legbiztosabbnak vélte a letelepedést Pesten.

A nemzeti kalendáriumnak régebbi füzetében igen sokáig lehete látni Vörösmarty Mihálynak nevét a jegyzékben, hol a pesti ügyvédek lakása megírva volt.

Ebből is látszik, hogy Vörösmarty több író társával nagy óvatosságból mindig a jegyzékbe tetette nevét; mert az ügyvédi oklevél végtére is kenyérkereseti alap, s a Heliconnak forrása bármily üdítő itallal szolgál is, de végtére is csak — i t a l.

Vörösmarty azonban sohasem folytatta a tanult mesterséget; minek okát egész biztossággal megmondani ugyan nem tudom; de tán lelke nem barátkozott meg a sok huzavonával, — épen ezért történhetett meg vele az a borzasztó és mégis nevetséges eset, hogy egyetlen egy pörére nem birt elegendőleg ügyelni; mert azt is elvesztette a — h ó n a a l ó l.

Kimutató a sors neki az utat, mely e szerint nem az ügyvédi pálya, hisz ő szelid érzelmei mellett alig bírta volna megszokni a küzdelmes életet, mely ellenféli gazságok ellenében, szinte mellékutoni kerülőket tesz néha szükségessé.

Maga beszélte nekem a következő esetet :

Valamelyik ösmerőse utasított hozzá egy embert, kinek bonyolódott pöre volt; de mindjárt a félnek beszédéből kitűnt, hogy nincsen igaza.

„Ebből áll az egész, — mondja a fél — ha Vörösmarty ur méltóztatnék ezt a pört elvállalni.

„De mikor annyi dolgom van!“ Sopánkodik a fiatal ügyvéd, nem akarván megmondani, hogy igaztalan dolognak ügyvéde lenni épenséggel nem akar.

„Nojsz nem kívánom ingyen a tekintetes urnak fáradságát, — s ezen szónál egy százas bankjegyet tett a kezdő ügyvédnek igen is szerény puha fából készült asztalára, melyen ennyi pénz egyszerre sohasem volt, — ime, most már csak nem vonakodik a tekintetes ur.

Vörösmarty ránézett a bankjegyre, s bár szűk körülményei mellé jólesett volna az a papirdarab, — Vörösmarty mégis azt mondja :

„Sajnálom; de mégsem vállalhatom el.“

„Hát épenséggel nem ér rá a tekintetes ur?“

„Nem én.“ Mondja Vörösmarty fülíg elvörösödve; mert asztalán egyetlen egy pörösomó sem feküdt.

„Teins uram, — szól ismét a pörös fél, — látom én, hogy nem ezt akarja nekem mondani, — miért nem szól magyarul? — az igazat szívesen meghallgatom.“

„Ha ugy van, — bátorodik föl Vörösmarty, — ugy hát csak megmondom, hogy elhuzhatnám én ezt négy-öt esztendeig, — s addig édes jó barátom, gyakran eljöne hozzám, — és csak tudnám egy két füllen-téssel vigasztalni; hanem midőn elvesztené a pört, akkor már megvallo, mint kezdő ügyvéd, nem tudom, mit kellene hazudnom, hogy följérje ezt a száz forintot!

Nagyot nézett a pörös fél:

„Hát azt gondolja a tekintetes ur, nincsen igazam?“

„Nincs!“

„Hát ilyen ügyvéd is van, a ki az igazat megmondja?“

„Már én ilyen vagyok.“

„Tekintetes uram, — szól ismét a bámuló fél, — megvallo, ilyen böcsületes emberre nem akadtam; — hanem jó tanácsért viszont én is mondok egyet.“

„Köszönettel fogadom.“

„Azt mondom pedig: — ne maradjon ügyvéd!“

Biz az ugy lett, nem is lett ám ügyvéd.

Édes nemzetünknek megvolt azon ó szokása, hogy jeleseit szép szóval fizette ki, vagy — fáklyás zenével, — mi aztán az ö n t u d a t mellett olyan tiszteletdíj, minőt Németországban csak egyetlen egy esetben kísértének adni Lis t nek, a nagy státuszgazdának, ki ettől a nagy tisztelettől — fő b e l ő t t e m a g á t.

Nálunk boldogabb éghajlat van, — itt senki sem lőtte magát föbe, hanem az is igaz, hogy nem is valami nagyon kecsegtető az utánunk jövőknek; mert bolondjában mégis akad olyan, ki csakugyan föbe lövi magát.

Magyarországon az olvasás ellen épen nem lehetne panasz, mint egyébkor is mondtam; hanem azért a könyvek sohasem keltek; mert ha egy példány kiszabadult a könyvtáros boltból, azt fél év múlva a századik kézen lehetett csak meglegelni, mint — lopott portékát.

Igy terjedtek el jelesebb íróink munkái, tehát Vörösmartyé is.

Valahova utazott egykor Vörösmarty, s neki, valamint utitársainak a legnagyobb magyar városok egyikében fáklyás zenével tisztelegtek.

Vörösmartyt öröm helyett komolyság lepte meg, és bár a bámuló tömeg negyedóra óta orditozá nevét, Vörösmarty nem jött az ablakhoz; hanem a szoba mélyében kiadójának levelét olvasta, — melyben az ke-

szervesen panaszkodék, hogy Vörösmarty munkái nem kelnek.

Valaki fölött kérni Vörösmartyt, mutatná magát a kíváncsi közönségnek.

Vörösmarty egész nyugalommal odanyujtá a levelet, s midőn a másik azt elolvasá, — ráadásul mondja: „A ki engem látni akar, — minden könyvtáros boltban megtalál.”

Minden alkalommal bebizonyítá, hogy a nálánál fiatalabb emberek iránt nagy szeretettel viseltetik, ha azok bár mi csekély tehetséget mutattak is az irodalomra.

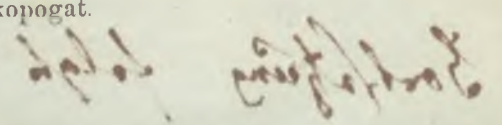
Ezen jósága ösmeretes lévén, utóbb minden diák hozzá szaladt, bírálná meg az ő verseit; de különösen üldözőbe vette egy *logicus*, kinek legkisebb fogalma sem volt az irdalomról.

Vörösmarty nem tudta nyakáról lerázni a fiatal ficzkót, megmondani pedig nem akarta neki, hogy semmit sem ért a költészethez.

Utóbb látta, hogy ez addig nem marad el, míg elég vastagon meg nem mondja neki, mire ismét bajosan vállalkozott.

Megint kopogat.

„Szabad.”

„Szerencsés jó napot kívánok a tekintetes urnak“

„Hasonlóképen.“

„Hoztam ám megint egy csomó verset.“

„Nagyon jól tette, — mondja Vörösmarty átvevén
a csomót, s egy másik csomóba tevén, — aztán pedig
a belőlfülő kályhához ült le beszélgetni.

Mindenről beszélt Vörösmarty, csak a versekről
nem, — azon közben pedig szüntelen piszkálta a tüzet,
mely nem akart lángra gyulni.

„Ugyan, uramöcsém, — szól a fiatal emberhez,
adja ide hamar azt a papircsomót, mi asztalomon hever.“

A fiatal ember odarohan, a halmazt elviszi, és
tűzbe veti, hol a lang nem sokára elhamvasztá.

„Nohát hol is vannak azok a versek?“ Kérdi Vö-
rösmarty a fiatal embert.

„Már átadtam a tekintetes urnak.“

„Jaj! . . . kiált Vörösmarty, — hisz ön a tűzbe
dobta őket.“

„Végem van!“ Mondja a fiatal ember.

„No, ne busuljon, — öcsém!“ Vigasztalja Vörös-
marty, legalább elmondhatja ön barátinak, hogy nem
én dobtam a tűzbe a verseket; — hanem maga!“

Bochsfung folgt

**MTA
KIK**

Kilián György könyvkereskedőnél

következő munkák kaphatók:

A RÉGI JÓ IDŐK.

KORRAJZ 3 KÖTETBEN.

Irta

VAS GEREBEN.

Ára 2 frt 30 kr. pp.

NAGY IDŐK, NAGY EMBEREK.

KORRAJZ 3 KÖTETBEN.

Irta

VAS GEREBEN.

Ára 2 frt 30 kr. pp.

NEVESSÜNK!

Adomagyűjtemény egy kötetben.

Irta

VAS GEREBEN.

Ára 1 frt.

NO MÉG EGYET NEVESSÜNK!

Adomagyűjtemény egy kötetben.

Irta

VAS GEREBEN.

Ára 1 frt.
